

**NUORTEN TURVAPAIKANHAKIJAMIESTEN KOKEMUKSIA
SOSIAALISEN SIRKUKSEN VAIKUTUKSESTA HYVINVOINTIINSA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, sosiaalialan koulutusohjelma

Kevät, 2017

Eevaleena Taala

Sosiaalialan koulutusohjelma
Lahdensivu

Tekijä	Eevaleena Taala	Vuosi 2017
Työn nimi	Nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen vaikutuksesta hyvinvointiinsa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli selvittää, mitä nuoret turvapaikanhakijamiehet kertovat hyvinvoinnistaan vastaanottovaiheessa, sekä kuinka he kokevat sosiaalisen sirkuksen vaikuttavan hyvinvointiinsa. Opinnäytetyöni toimeksiantaja oli Kulttuurikeskus PiiPoo, joka on vastuullinen toimija Taide in Action – sirkusta ja taidetoimintaa nuorille turvapaikanhakijoille 2016–2017 (TinA) -hankkeessa.

Työ oli laadullinen ja tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tutkimusaineisto koostui neljän nuoren turvapaikanhakijamiehen teemahaastattelusta ja aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Lisäksi osallistuvaa havainnointia toteutettiin kahdella sirkusleirillä. Tutkimustietoa täydennettiin esittämällä kysymyksiä kahdelle vastaanottokeskuksen ohjaajalle sekä Kulttuurikeskus PiiPoon ohjaajalle Riku Laakkoselle.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin sosiaalista sirkusta, nuorten turvapaikanhakijamiesten elämää sekä hyvinvointia. Taustateorianana oli Leena Kurjen sosiokulttuurinen innostaminen.

Tuloksissa kävi ilmi, että nuorten turvapaikanhakijamiesten hyvinvointia heikentävät arjen ongelmat, sosiaalisten suhteiden puuttuminen sekä huoli oleskelulupapäätöksestä. Sosiaalisen sirkuksen koettiin tuovan iloa ja kaivattua aktiviteettia arkeen.

Avainsanat Sosiaalinen sirkus, nuoret turvapaikanhakijamiehet, hyvinvointi

Sivut 57 sivua, joista liitteitä 3 sivua

Degree Programme in Social Services
Lahdensivu

Author	Eevaleena Taala	Year 2017
Subject	Young male asylum seekers' views on the effects of social circus on their wellbeing	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out what young male asylum seekers think about their wellbeing during their time in a reception center and how they find the social circus affects their wellbeing. The thesis was commissioned by the Cultural Center PiiPoo, which is also responsible for the project Taide in Action – circus and art activity for young asylum seekers 2016–2017.

This thesis is both qualitative and research oriented. Research material consists of theme interviews of four young asylum seeking men. Material from these interviews was analyzed with certain themes. Participant observation was also conducted in two circus camps. The research material was supplemented by interviewing two reception center instructors and Riku Laakkonen who is an instructor in Cultural Center PiiPoo.

The theoretical part of the thesis deals with social circus and the life and wellbeing of young asylum seeking men. The background theory consists of sociocultural animation by Leena Kurki.

The findings indicated that young male asylum seekers felt that social circus brings happiness and much needed activity into their everyday life. The problems in everyday life, the lack of social relations and concern about residence permit decision are debilitating factors concerning wellbeing.

Keywords Social circus, young asylum seeker men, wellbeing

Pages 57 pages including appendices 3 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	2
3	SOSIAALINEN SIRKUS.....	3
4	NUORET TURVAPAIKANHAKIJAMIEHET	5
4.1	Turvapaikanhakijana Suomessa	6
4.2	Nuoren turvapaikanhakijan elämäntilanteen tarkastelua.....	7
4.2.1	Psyykkinen hyvinvointi	8
4.2.2	Fyysinen hyvinvointi	9
4.2.3	Sosiaalisen hyvinvointi.....	9
5	HYVINVOINTI	11
5.1	Hyvinvoinnin määrittäminen	11
5.2	Erik Allardtin hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta.....	12
5.3	Hyvinvoinnin mittaaminen.....	15
5.4	Toiminnan hyvinvointivaikutusten arviointi	15
6	SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN	17
7	AIEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA.....	18
8	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	19
8.1	Opinnäytetyön työelämäyhteys.....	19
8.2	Tutkimuksen toteutus	20
8.2.1	Teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi tutkimusmenetelminä..	21
8.2.2	Tutkimuksen eettisyys	23
8.2.3	Sisällönanalyysi ja teemoittelu.....	25
9	TUTKIMUSTULOKSET	25
9.1	Sirkusleiri 19–22.10.2016.....	25
9.2	Tulisirkusleiri 26–27.10.2016	28
9.3	Haastattelutulokset.....	30
9.3.1	Hyvinvointi vastaanottovaiheessa.....	30
9.3.2	Sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutukset.....	34
9.4	Tutkimuksen luotettavuus	36
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
10.1	Nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksia hyvinvoinnistaan vastaanottovaiheessa	38
10.1.1	Kokemus hyvinvoinnista.....	38
10.1.2	Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.....	39
10.1.3	Hyvinvoinnin vertailukohtat	41
10.1.4	Osallistumisen esteitä	42
10.2	Nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen vaikutuksesta hyvinvointiinsa.....	43

11 POHDINTA JA ITSEARVIOINTI.....	46
LÄHTEET.....	48

Liitteet

Liite 1	Haastattelukysymykset
Liite 2	Suostumus opinnäytetyötutkimukseen
Liite 3	Muistilista ennen haastattelua

1 JOHDANTO

Tätä johdantoa kirjoittaessani joulukuussa 2016 ovat turvapaikanhakijamäärät kääntyneet laskuun viime vuoden huippulukemista. Monia vastaanottokeskuksia on lakkautettu ja monia tullaan lakkauttamaan. Vuosi 2015 opetti kuitenkin sen, että tilanteet saattavat muuttua nopeasti. Ruuhkautuneen turvapaikkamenettelyn takia hakijat saattavat joutua odottamaan päätöstä pitkään. Pitkittänyt odotusprosessi lisää hakijoiden ahdistusta ja pahoinvointia (mm. Halla 2004, 470–471). Tarvitaan monipuolisesti erilaisia menetelmiä turvapaikanhakijoiden tukemiseen, ja tässä opinnäytetyössä esittelen niistä yhden eli sosiaalisen sirkuksen.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka sosiaalinen sirkus vaikuttaa nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemaan hyvinvointiin. Kulttuurikeskus PiiPoo on opinnäytetyöni toimeksiantaja ja vastaa tutkimusalueellani sosiaalisen sirkuksen leirien toteuttamisesta. Sirkusleirit olivat osa valtakunnallista Taide in Action – sirkusta ja taidetoimintaa nuorille turvapaikanhakijoille 2016–2017 (TinA) -hanketta, jonka tavoitteena on tukea alle 29-vuotiaiden turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja hyvinvointia, sekä tuottaa innostavaa ja yhteisöllistä toimintaa haasteellisessa ja epävarmassa elämäntilanteessa (Suomen Nuorisosirkusliitto 2016a).

Opinnäytetyöni aiheen valintaan vaikuttivat oma kiinnostukseni monikulttuurista työtä sekä taidelähtöisiä menetelmiä kohtaan. Taide in Action -hanke löytyi etsiessäni ajankohtaisia hankkeita, joissa yhdistyisivät mielenkiintoni kohteet. Opinnäyteysteistyö käynnistyi, kun otin yhteyttä Kulttuurikeskus PiiPoon ja tutkimusaiheen keksin hankekuvauksen tavoitteista.

Opinnäytetyöni taustateorian on sosiokulttuurinen innostaminen, jota käsittelen KT dosentti Leena Kurjen tutkimusten kautta (Ruuskanen & Savolainen 2011, 215). Häntä lainaten: ”todellisuus pitää tuntea ennen kuin sitä voi muuttaa” ja ”yhteisö pitää tuntea ennen kuin voidaan puhua siihen sopivasta toiminnan menetelmästä” (Kurki 2011, 50–51). Tutkiessani siis, kuinka sosiaalinen sirkus vaikuttaa nuorten turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin, on myös tarkasteltava, mitä on turvapaikanhakijoiden arki ja todellisuus sekä miten hyvinvointi siinä näyttäytyy. Tutkimuskysymykseni on siten kaksiosainen.

Tutkimuskysymysten selvittämiseksi käytin teoretietoa, nuorten turvapaikanhakijamiesten teemahaastatteluja sekä osallistuvaa havainnointia. Osallistuin kahdelle leirille: ensimmäisellä lasten, nuorten ja vanhempien sirkusleirillä olin mukana havainnoimassa ja toisella täysi-ikäisten turvapaikanhakijoiden tulisirkusleirillä suoritin haastattelut. Lisäksi keskustelin kahden vastaanottokeskuksen ohjaajan kanssa sekä Kulttuurikeskus PiiPoon teatteri-ilmaisun (AMK) ja sosiaalisen sirkuksen ohjaaja Riku Laakko-

sen kanssa, joka oli ohjaajana ensimmäisellä leirillä. Haastateltujen turvapaikanhakijoiden anonymiteetin turvaamiseksi en kerro työssäni vastaanottokeskuksen tai haastateltujen vastaanottokeskuksen työntekijöiden nimiä.

Työni teoreettisessa osiossa esittelen menetelmän eli sosiaalisen sirkuksen ja sen tavoitteet ja hyvinvointivaikutukset. Tärkeinä lähteinä tässä ovat Sosiaalinen sirkus (2009–2011) sekä Vaikuttava sirkus (2011–2014) -hankkeiden julkaisut. Tutkimuksen kohderyhmää, eli nuoria turvapaikanhakijamiehiä, tarkastelen turvapaikanhakuprosessin sekä psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kautta. Tutkittavan aiheen eli hyvinvoinnin käsitteen määrittelyssä, hyödynnän Erik Allardtin teoriaa hyvinvoinnin kolmesta ulottuvuudesta sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määritelmää hyvinvoinnista ja sen mittaamisesta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää palvelun vaikutusten arvioimisessa ja todentamisessa. Lisäksi tietoa kohderyhmän tarpeista voidaan hyödyntää kehitettäessä hyvinvointia tukevia kulttuuripalveluita turvapaikanhakijoille.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka Kulttuurikeskus PiiPoon Taide in Action -hankkeeseen toteuttamalla sosiaalisen sirkuksen leirillä on vaikutusta nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemukseen omasta hyvinvoinnistaan. Vastausta tähän pyrin hakemaan teorialiedon, nuorten turvapaikanhakijamiesten haastattelujen sekä kahdella sirkusleirillä tehtyjen havaintojen pohjalta. Tietoa täydentävät lisäksi vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja sirkusohjaaja Riku Laakkosen haastattelut.

Tutkimuskysymys 1:

Millaiseksi nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat hyvinvointinsa vastaanottovaiheessa?

a. Mitkä asiat vaikuttavat nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemukseen hyvinvoinnistaan turvapaikanhakuvaiheessa?

b. Onko nuorten turvapaikanhakijamiesten hyvinvoinnin taso sellainen, että heillä on henkisiä resursseja osallistua sosiaaliseen sirkukseen?

Tutkimuskysymys 2:

Kuinka nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat sosiaalisen sirkustoiminnan vaikuttavan hyvinvointiinsa?

a. Ovatko osallistujat havainneet muutoksia hyvinvoinnissaan sirkustoiminnan myötä?

b. Voiko toimintaa kehittää osallistujien näkökulmasta edelleen vastaamaan paremmin heidän tarpeisiinsa?

3 SOSIAALINEN SIRKUS

Sosiaalisen sirkuksen kenttä on kansainvälisesti laaja ja kirjava, ja määritelmät ja työn painotukset voivat poiketa eri maissa (Sosiaalinen Sirkus -hanke 2009–2011 n.d.). Tämän opinnäytetyön käsitteen ”sosiaalinen sirkus” määrittelyssä käytän Sosiaalinen sirkus -hankkeen (2009–2011) määritelmää, jonka mukaan ”sosiaalinen sirkus tarkoittaa sellaista sirkusopetusta, jonka tavoitteena on tuottaa osallistujilleen hyvinvointia.” (Kakko 2011, 8). Tämä määritelmä sopii hyvin opinnäytetyöni aiheeseen, sillä pääpaino on juuri hyvinvoinnin tarkastelussa.

Sosiaalinen sirkus tuo sirkusharrastuksen niiden ryhmien luo, joille perinteinen sirkusharrastus ei syystä tai toisesta olisi muuten mahdollista (Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) n.d.). Toiminnalla tähdätään osallistumisen ja taiteen tuottaman mielihyvän lisäksi elämässä tarvittavien taitojen oppimiseen, kuten sosiaalisten taitojen vahvistamiseen, itsenäisyyteen, itseluottamuksen kasvuun ja onnistumisen tunteisiin. (Kakko 2011, 8.)

Sosiaalisen sirkuksen juurruttaminen suomalaiselle sirkuskentälle alkoi 2000-luvulla Sosiaalinen sirkus -hankkeen myötä. Hankkeeseen osallistivat seitsemän eri kunnan seitsemän sirkusta, jotka loivat sosiaalisen sirkuksen toimijoiden verkoston. Juurruttamista tehtiin sosiaalisen sirkuksen opetuksen, seminaarien, kuntatoimijoille suunnattujen esittelyseminaarien sekä tiedon jakamisen kautta. (Kakko 2011, 8.) Valtakunnallinen ja kansainvälinen kiinnostus hanketta kohtaan antoivat aiheita vuosien 2011–2014 jatkohankkeelle Vaikuttava sirkus. Vaikuttavan sirkuksen tavoitteena oli muun muassa kehittää sirkuksen hyvinvointipalvelutuotteita yhdessä kuntien kanssa sekä kehittää menetelmiä todentaa sirkuksen tuomia hyvinvointivaikutuksia (Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) n.d., 5).

Taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetään monipuolisesti sosiaali- ja terveysaloilla. Taide- ja kulttuurilähtöisten palveluiden tarjoajien on kuitenkin osattava perustella ostajille tai hankkeiden rahoittajille, mikä tekee juuri tästä menetelmästä, esimerkiksi sosiaalisesta sirkuksesta, parhaan kyseiselle asiakasryhmälle (Kinnunen & Lindman 2013b, 7). Juuri näihin kysymyksiin Vaikuttava sirkus -hankkeessa on haettu tietoa ja hankkeen julkaisut ovat toimineet tärkeänä suunnannäyttäjänä omalle tutkimukselleni.

Sosiaalisen sirkuksen tavoitteet lähtevät aina kohderyhmän tarpeista. Sosiaalinen sirkus toimiikin parhaiten silloin, kun tilaajataho on aktiivisesti mukana toiminnan suunnittelussa. Toiminnan aikana ja sen päätyttyä on

hyvä palata alussa sovittuihin tavoitteisiin ja tarkistaa niiden toteutuminen tilaajatahon kanssa. (Hyttinen 2011, 12, 21.)

Sirkusopetuksessa tavoitteet motivoivat osallistujia ja ohjaavat toimintaa. Siinä missä perinteisen sirkuksen perusopetuksessa toiminnan pääpaino on sirkustaitojen opettelussa, ovat sosiaalisessa sirkuksessa oleellisia lisäksi sosiaaliset tavoitteet. Sosiaaliset tavoitteet sovitaan ryhmän oman ohjaajan kanssa. Näistä tavoitteista voidaan keskustella ryhmän kanssa osana toimintaa, mutta aina se ei ole tarpeen. Ryhmälle voidaan asettaa myös sosiaalisten taitojen piilo-opetussuunnitelma. Sirkustaitoihin liittyvät tavoitteet kannattaa asettaa yhdessä ryhmän kanssa, sillä liian matalat tavoitteet laskevat nopeasti osallistujien motivaatiota. Liian korkeilla tavoitteilla taas kaikki osallistujat eivät saavuta tärkeitä onnistumisen kokemuksia. (Hyttinen 2011, 21.)

Vaikuttava sirkus -hankkeen (2011–2014) aikana sosiaalisen sirkustoiminnan hyvinvointivaikutuksista kerättiin tietoa haastattelemalla ja tekemällä kyselyitä sirkustoimintaan osallistuneilta sekä heidän parissaan työskenteleviltä opettajilta, ohjaajilta, hoitajilta ja asiantuntijoilta. 164 kyselyn ja lähes 50 haastattelun pohjalta voitiin todeta, että sosiaaliseen sirkukseen osallistumisesta seurasi niin sosiaalisia, psyykkisiä kuin fyysisiäkin vaikutuksia. Sirkuksen todettiin rikastuttavan arkielämää tuoden siihen vaihtelua ja virkistystä. Sosiaalinen sirkus sopii hyvin monille erityisryhmille. (Kinnunen & Lindman 2013a, 11.) Erityisryhmällä tarkoitetaan osallistujaryhmää, jolla on jokin erityinen yhdistävä tekijä, esimerkiksi sama asuinlähiö, yhteinen luokka, monikulttuurinen tausta tai vaikka päihderiippuvuus (Kakko 2011, 8).

Vaikuttava sirkus -hankkeen tutkimuksesta kävi edelleen ilmi, että sirkustoiminta koetaan antoisana ja siitä saadaan hyviä kokemuksia. Sirkuksessa kokeillaan ja opetellaan uusia, haasteellisia ja hauskoja temppuja. Ilmapiiri on kannustava ja epäonnistumiset kuuluvat asiaan, sillä jokainen epäonnistuu jossain kohdin uusia temppuja harjoitellessaan. Sirkustoiminnassa huomio keskitetään oman kehon ja välineiden hallintaan, tasapainoon ja liikkeeseen. Keskittynyt harjoittelu tuottaa onnistumisen elämyksiä. Taitojen karttuminen ja uuden oppiminen näkyvät osallistujan itsetunnon vahvistumisena. (Kinnunen & Lindman 2013a, 9.)

Myös esiintyminen on tärkeä osa sirkusta ja uudet opitut taidot jaetaankin muiden kanssa. Myönteiset esiintymiskokemukset lisäävät osallistujien rohkeutta esiintyä. Esiintymisrohkeus auttaa itsensä ilmaisemisessa myös sirkuksen ulkopuolella. Yhdessä tekeminen kohottaa yhteishenkeä ja parantaa sosiaalisia taitoja. Esimerkiksi kärsivällisyys kasvaa, kun joutuu odottamaan omaa vuoroaan ja kyky ottaa toiset huomioon paranee. (Kinnunen & Lindman 2013a, 11.)

Tutkimukseni kohderyhmää ajatellen on mielenkiintoista, että sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutuksia on tarkasteltu myös syrjäytymisvaarassa

olevien nuorten sekä maahanmuuttajien parissa. Vaikuttava sirkus -hankkeen tutkimuksissa sosiaalisen sirkuksen on havaittu ehkäisevän syrjäytymistä. Sirkus lisää nuorten ryhmähengettä, itseluottamusta ja sosiaalisia verkostoja. (Kinnunen & Lindman 2013a, 18.)

Eräissä nuorten käsi- ja taidepainotteisissa pajaluokassa sirkustoiminnan vaikutukset näkyvät nuorten sosiaalisessa kehityksessä. Toiminnan myötä opettaja havaitsi ryhmähengen kasvua ja sirkuksessa nuoret kannustivat toisiaan. Positiivista oli myös se, että jokaiselle nuorelle löytyi omantasoista tekemistä ja jokainen oli hyvä jossain. Nuoret myös havaitsivat konkreettisesti, että kaikki ovat erilaisia. Epäonnistumisista ei lannistuttu, itseluottamus kasvoi ja nuoret kokeilivat rohkeasti uusia lajeja. (Kinnunen & Lindman 2013a, 18.)

Maahanmuuttajaryhmissä puutteellinen kielitaito vaikeuttaa ohjeiden ymmärtämistä ja kommunikointia. Ohjaajan onkin alussa hyvä panostaa hyvän ryhmähengen luomiseen ryhmäharjoitteiden avulla. Fyysistä kontaktia kannattaa harjoitella pikkuhiljaa. Luottamuksen lisääntyessä osallistujat uskaltavat vähitellen koskea toisiaan ja ohjaajia. Joskus kulttuurisista syistä on hyvä, että tytöillä ja pojilla ovat omat ryhmänsä. (Hyttinen 2011, 34–35).

Kulttuurikeskus PiiPoon ohjaaja Riku Laakkosen mukaan kohderyhmän tarpeet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa monella tavalla. Ensinnäkin turvapaikanhakijoille järjestetyllä sirkusleirillä on sekä mies- että naisohjaajia. Tämä siitä syystä, että esimerkiksi akrobatiasa täytyy koskea toiseen, mikä voi estää naisen osallistumisen. ”Jos jollain on vaikeuksia olla miehen ohjauksessa tai jos se estää osallistumista niin voi olla naisen ohjattavana – tai toisinpäin.” (Laakkonen 2016a.)

Laakkosen mukaan kulttuurisensitiivisyys näkyy tuntisuunnittelussa myös siten, että leiri aloitetaan yleensä jonglöörauksella. Siinä ei tarvitse tulla lähelle muita, ja ainoastaan pallo liikkuu. Toiminnan aikana ohjaaja voi havainnoida kuinka iso on toisen henkilökohtainen reviiri. Yleensä vasta lopuksi otetaan mukaan akrobatiaa, jolloin ryhmä tunnetaan ja osataan jo arvella, onko toisen koskettaminen ongelma. Laakkosen mukaan nämä asiat pitää miettiä etukäteen, että pääasia, eli sirkuksen tekeminen yhdessä onnistuisi. (Laakkonen 2016a.)

4 NUORET TURVAPAIKANHAKIJAMIEHET

Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni kohderyhmää, eli nuoria turvapaikanhakijamiehiä tutkimustiedon näkökulmasta. Aluksi esittelen turvapaikanhakuprosessin, joka määrittää juridisesti ja käytännön tasolla turvapaikanhakijan arkea. Sen jälkeen pyrin kuvaamaan yleisesti turvapaikanhakijan elämäntilannetta psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kautta. Kinnunen ja Lindman (2013a,12) ovat havainneet sosiaalisella sirkuksella olevan psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia vaikutuksia osallistujien

hyvinvointiin, joten tuntui luontevalta käyttää samaa näkökulmaa kohde-ryhmän elämän tarkasteluun.

4.1 Turvapaikanhakijana Suomessa

Turvapaikkaa voi hakea Suomesta, jos hakija oleskelee pysyvästi kotimaansa ulkopuolella, koska hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperänsä, uskontonsa, kansalaisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Lisäksi edellytetään, että hakija on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan kyseisen valtion suojeluun. (Maahanmuuttovirasto n.d.a.)

Turvapaikanhakuprosessi käynnistyy, kun turvapaikkaa anova saapuu Suomeen ja jättää turvapaikkahakemuksen joko poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle rajalla maahan saavuttaessa, jonka jälkeen hakija siirretään vastaanottokeskukseen tai yksityismajoitukseen. Tämän jälkeen selvitetään hakijan henkilöllisyys ja matkareitti Maahanmuuttovirasto Migrin tai rajavartiolaitoksen toimesta (Maahanmuuttovirasto 2016a). Maahanmuuttovirasto järjestää turvapaikkapuhuttelun kansainvälisen suojelun tarpeen selvittämiseksi. Kaikki turvapaikkahakemukset käsitellään yksilöllisesti joko tavallisessa tai nopeutetussa käsittelyssä. (Sisäministeriö n.d.c.)

Maahanmuuttovirasto tekee päätökset maahantulijoiden turvapaikoista. Päätös voi olla myönteinen, kielteinen tai hakija voidaan käännyttää toiseen valtioon hakemuksen käsittelyä varten Dublin-menettelyn mukaisesti. (Maahanmuuttovirasto n.d.a.) Dublin-menettelyssä turvapaikkahakemus käsitellään siinä jäsenvaltiossa: 1. jossa hakijalla on perheenjäseniä, 2. joka on myöntänyt oleskeluluvan tai viisumin, 3. jonka ulkorajan hakija on luvattomasti ylittänyt kolmannelta maasta käsin, tai 4. jossa hakija on aikaisemmin hakenut turvapaikkaa (Maahanmuuttovirasto n.d.c.).

Jos päätös on myönteinen, saa hakija turvapaikan Suomessa ja pakolaisaseman. Myönteisen päätöksen saanut sijoitetaan tai hän voi hakeutua itsenäisesti kuntaan. (Sisäministeriö n.d.c.) Jos turvapaikan saamisen edellytykset eivät täyty, voidaan hakijalle myöntää oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, eli toissijainen suojeluasema. Tämä myönnetään turvapaikkahakemuksen perusteella, jos hakijaa uhkaa kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. (Maahanmuuttovirasto n.d.b.)

Lupa voidaan myöntää myös, jos paluu kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan asettaa hakijan vakavaan henkilökohtaiseen vaaraan siellä vallitsevan aseellisen selkkauksen vuoksi. Tilapäinen oleskelulupa voidaan myöntää myös yksilöllisistä inhimillisistä syistä, jos kielteisen päätöksen antaminen olisi ilmeisen kohtuutonta hakijan terveydentilanteen, Suomeen syntyneiden siteiden tai muun yksilöllisen, inhimillisen syyn vuoksi. (Maahanmuuttovirasto n.d.b.)

Aikaisemmin Suomesta on voinut saada myös humanitaarista suojelua, jos turvapaikan tai toissijaisen suojelun edellytykset eivät täyttyneet, mutta ulkomaalaislain muutoksen myötä 16.5.2016 tuo kansainvälisen suojelun tyyppi poistettiin. (Maahanmuuttovirasto n.d.a.)

Kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija käännytetään lähtömaahan. Ensisijaisesti paluu pyritään aina järjestämään vapaaehtoisesti tähän varatun määräajan kuluessa, mutta palauttamisessa voidaan käyttää myös pakkokeinoja. Poliisi vastaa palautusten täytäntöönpanosta. (Sisäministeriö n.d.d.) Turvapaikanhakija voi valittaa saamastaan päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen hakea valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen (Sisäministeriö n.d.c.)

Vuosi 2015 oli turvapaikanhakijamäärien osalta poikkeuksellinen: kun 2000-luvulla turvapaikanhakijamäärät olivat Suomessa vuosittain 1500–1600 hakijaa, saapui vuoden 2015 aikana 32 476 hakijaa. Sisäministeriön mukaan arviolta kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan sotia, vainoja ja konflikteja. Suurin osa kotimaastaan pakoontaneista hakee turvaa oman maansa lähialueilta, mutta osa hakeutuu turvapaikanhakijoiksi esimerkiksi Eurooppaan. (Sisäministeriö n.d.a.)

Suomeen 2015 saapuneista turvapaikanhakijoista suurin osa oli miehiä, ja naisten ja lasten vähäinen osuus aiheuttikin mediassa hämmästyntä keskustelua. Pakolaisneuvonta ry:n mukaan Eurooppaan vuonna 2014 tulleista turvapaikanhakijoista yli 70 prosenttia oli miehiä. Yksi syy siihen on, että miehet ja pojat ovat lähtömaassa vaarassa tulla surmatuksi, tai pakkovärvätyksi aseellisiin ryhmittymiin. Lisäksi matkustamista pidetään turvallisempaa ja helpompaa miehille. (Pakolaisneuvonta ry 2016.)

Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea ja muita EU-maita ottamaan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. (Sisäministeriö n.d.a.) Kansainvälisistä sopimuksista tärkeimpiä ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus, lapsen oikeuksien sopimus sekä Geneven pakolaissopimus (Sisäministeriö n.d.b.)

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta säädetyn lain tarkoituksena on turvata kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin toimeentulo ja huolenpito (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746 § 1). Turvapaikanhakijalapsen ja -aikuisen määrittelyssä pätee Suomen lainsäädäntö, jonka mukaan henkilö, joka ei ole täytännyt 18 vuotta, on alaikäinen (Maahanmuuttovirasto 2009, 8).

4.2 Nuoren turvapaikanhakijan elämäntilanteen tarkastelua

Puhuttaessa nuorista voidaan tarkoittaa monen ikäisiä lapsista täysi-ikäisiin aikuisiin. Nuorisolain mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita (Nuorisolaki 27.1.2006/72 § 2). Taide in Action -hankkeen kohderyhmänä

ovat alle 29-vuotiaat turvapaikanhakijalapset ja -nuoret. (Suomen Nuorisosirkusliitto 2016a).

Alun perin opinnäytetyötutkimukseni kohderyhmänä olivat turvapaikanhakijalapset, mutta ensimmäisen sirkusleirin jälkeen kohderyhmä vaihtui täysi-ikäisiin (ks. luku 9.1. Sirkusleiri 19–22.10.2016). Haastattelemiini nuoret olivat kaikki yli 18-vuotiaita, sillä he osallistuivat tulisirkusleirille, jossa ikäraja oli turvallisuussyistä korkeampi. Tässä luvussa käsittelen nuoren turvapaikanhakijan elämäntilannetta tutkimukseni kohderyhmän, eli nuorten aikuisten näkökulmasta.

4.2.1 Psyykinen hyvinvointi

THL:n mukaan suurella osalla Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista on traumakokemuksia. Traumatisoitumisen syitä ovat muun muassa kidutus, väkivalta, hengenvaarallinen pakomatka, ahdistava ero ja huoli läheisistä sekä kotimaan sekasorto. Diakonissalaitoksen selvityksen mukaan pakolais- ja turvapaikanhakijanuorista lähes kolmasosa on vaikeasti traumatisoituneita tai havaittavasti oireilevia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos n.d.) Nuorilla traumatisoituminen voi näkyä masennus- ja ahdistusoireina, kuten aikuisilla. Nuori voi myös olla välinpitämätön omaa tulevaisuuttaan kohtaan tai ottaa ylen määrin riskejä. Perheen sisällä lasten ja nuorten asemaa heikentää vanhempien kokemat traumat, jotka heijastuvat vanhemmuuteen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.)

Perheestään erossa olevilla turvapaikanhakijoilla tiedetään olevan useammin mielenterveysongelmia, kuin perheensä kanssa saapuneilla. Yksin tullut kokee huolta epävarmoihin oloihin jäänyttä perhettä kohtaan. Hän ei myöskään saa samanlaista sosiaalista tukea uusissa ja haastavissa olosuhteissa, kuin perheensä kanssa saapuneet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.)

Epävarmuus lähitulevaisuudesta lisää turvapaikanhakijoiden stressiä ja psyykkisiä häiriöitä. Pitkä odotus näyttäisi lisäävän psyykkisten häiriöiden määrää. Tapio Halla viittaa artikkelissaan Laban (2004) tutkimukseen, jossa Hollannissa turvapaikkaa hakeneilla Irakin kurdeilla depressioita ilmeni 25,2 %:lla ja traumaperäinen stressihäiriö (PTSD) 31,5 %:lla haastatelluista. Kaksi vuotta päätöstä odottaneilla depressiota esiintyi 43,7 %:lla ja PTSD 41,7 %:lla haastateltavista. (Halla 2004, 470–471.)

Maahanmuuttajien on vaikea saada asianmukaisia mielenterveyspalveluita johtuen siitä, että hoidon tarpeen tunnistaminen terveydenhuollossa on vaikeaa. Lisäksi mielenterveysongelmiin liittyy monissa kulttuureissa vahva stigma. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos n.d.) Vaivaa saatetaan peitellä tai oireet tunnistetaan somaattisina, kuten unettomuutena tai kipuna. Usein näihin vaikeuksiin odotetaan apua lääkäreiltä lääkkeitä muo-

dossa. (Oroza 2007, 444.) Osalle traumatisoituneista riittää läheisten antama tuki, mutta osa tarvitsee psykososiaalista tukea tai psykiatrista hoitoa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

Sosiaali- ja terveyspalvelut kuuluvat vastaanottokeskusten tarjoamiin palveluihin (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/ 746§ 13). Jos vastaanottokeskus ei pysty antamaan turvapaikanhakijalle tämän tarvitsemaa apua, kuten esimerkiksi psykoterapiaa tai laitoshoittoa, turvaututaan mahdollisuuksien mukaan ulkopuolelta ostettaviin erityispalveluihin. Haasteena on kuitenkin erityispalveluiden sopivuus, oikea-aikaisuus ja saatavuus. Esimerkiksi kidutettujen kuntoutuspalveluiden tarve on suurempi kuin hoitoa on saatavilla. (Jokinen jne. 2013, 182.) Suomessa kidutettujen hoitoon ovat erikoistuneet Helsingin Kidutettujen kuntoutuskeskus ja Oulun Kidutettujen kuntoutuspalvelu (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a).

4.2.2 Fyysinen hyvinvointi

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan ”kunnilla on velvollisuus antaa turvapaikanhakijoille kiireelliset ja välttämättömät terveyspalvelut, kuten äitiysneuvolapalvelut ja välttämätön kroonisten sairauksien hoito” (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Turvapaikanhakijalla on ”oikeus terveydenhuoltopalveluihin siten, kun on määritelty terveydenhuoltolain 50 §:ssä ja erikoissairaanhoidon lain 3 §:n 2 momentissa säädetään sekä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilön välttämättömiksi arvioimia muita terveyspalveluja” (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746 § 26).

Turvapaikanhakijoiden yleisimpiä terveysongelmia ovat vammat, psyykkiset traumat, sydän- ja verisuonitaudit, diabetes ja verensokeritaudit. Kroonisten sairauksien hoito on saattanut katketa lähtömaan kriisien tai matkan aikana. Lähtömaassa voi myös olla infektiosairauksia, kuten poliota ja tuhkarokkoa johtuen puutteellisista rokotusohjelmista. Turvapaikanhakijanaiset tarvitsevat usein raskauteen liittyvää seurantaa. Koska suurin osa turvapaikanhakijoista on hedelmällisyyssykäisiä, on heille tarjottava tietoa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

4.2.3 Sosiaalisen hyvinvointi

Sosiaalisen hyvinvoinnin määrittely ei ole helppoa. Tässä käytän apuna sosiaalisen aseman määrittelyä, sillä se tarjoaa laajan näkökulman sen sijaan, että keskittyisin vain sosiaalisiin suhteisiin. Samalla se mahdollistaa turvapaikanhakijoiden juridisesti hankalan aseman tarkastelun esimerkiksi muiden maahanmuuttajien tai kantaväestön elämään nähden.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan sosiaalinen asema koostuu koulutuksesta, työmarkkina-asemasta, ammattiin perustuvasta sosiaaliluokasta sekä tuloista ja varallisuudesta. Koulutus vaikuttaa ihmisen työmarkkina-asemaan ja ansiotyön kautta hän kiinnittyy osaksi yhteiskuntaa. Työ vaikuttaa tuloihin ja taloudelliseen asemaan. Yhteiskunnallinen arvostus ja vaikuttamismahdollisuudet liittyvät myös sosiaaliseen asemaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.)

Osa turvapaikanhakijoista pyrkii jo vastaanottovaiheessa ulos odottavasta välitilasta, ja osaksi yhteiskuntaa sekä normaalia elämää. Juridinen asema vaikuttaa kuitenkin esimerkiksi turvapaikanhakijan mahdollisuuksiin tehdä työtä ja opiskella. Turvapaikanhakijan ammatilliseen opiskeluun tai lisäkielikursseihin ei ole lainsäädännöllisiä esteitä, mutta usein se on vaikeaa taloudellisista syistä. Turvapaikanhakijoiden oikeus opiskeluun määritellään opistokohtaisesti. Lainsäädäntö ei kuitenkaan takaa oikeutta opintososiaaliin etuuksiin, kuten opintotukeen ja opiskelijan asumistukeen. (Jokinen ym. 2013, 178.)

Maahanmuuttoviraston mukaan turvapaikanhakijalla on oikeus tehdä ansiotyötä joko kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua turvapaikan hakemisesta. Odotusaika riippuu siitä, onko hakija esittänyt viranomaisille passin tai muun matkustusasiakirjan turvapaikkahakemuksen jättämisen yhteydessä. Jos työnteko on jatkuvaa, on mahdollista hakea oleskelulupaa työntöön perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2016d.) Käytännössä ansiotyöhön pääsemistä hidastaa lisäksi henkilötunnuksen ja verokortin saaminen (Jokinen ym. 2013, 178), puutteellinen kielitaito sekä kilpailu työpaikoista.

Nuorten maahanmuuttajamiesten hyvinvointia on tutkittu vuosina 2014–2015 Euroopan Unionin rahoittamassa Migrant Men’s Well-Being in Diversity (MiMen) tutkimushankkeessa, jossa tarkasteltiin seitsemässä maassa EU:n ulkopuolelta muuttaneiden nuorten miesten subjektiivista hyvinvointia (Nuorisotutkimusseura ry, n.d.). Yksi osa MiMenin tutkimushanketta koski nuorten maahanmuuttajamiesten lähisuhteiden merkitystä. Maastamuutto merkitsee usein fyysisten etäisyyksien kasvamista läheisiin. Tutkimuksessa viitataan Eurostatin tilastoon, jonka mukaan EU:n ulkopuolisten maiden kansalaiset jäävät kaksi kertaa todennäköisemmin ilman tukevia sosiaalisia suhteita, kuin EU-maiden kansalaiset. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 6.)

MiMenin mukaan ”eheät lähisuhteet takaavat jatkuvuuden ja kuulumisen tunteet, tehden samalla materiaalisen tuen ja neuvojen saamisen todennäköisemmäksi.” Kommunikaatioteknologian avulla lähisuhteita pyritään pitämään yllä välimatkasta huolimatta. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 6.)

MiMenin haastattelussa kävi ilmi nuorten maahanmuuttajamiesten pyrkimys täyttää paikkansa osana sukupolvien jatkumoa. Miehet kunnioittivat

erityisesti vanhempien ja muiden sukulaisten hyväkseen tekemiä uhrauksia, jotka ovat mahdollistaneet paremmat elämisen mahdollisuudet rikkaassa Euroopassa. Omanarvontunnon näkökulmasta nuorille maahanmuuttajamiehille on tärkeää onnistua heille varatussa roolissa osana tätä jatkumoa. Heidän tehtävänä on vakiinnuttaa asemansa työmarkkinoilla ja sosiaalisessa verkostossa luoden alusta paremmille lähtökohdille seuraaville sukupolville. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 6.)

Työllisyys on MiMenin mukaan tärkeä osa nuorten miesten maskuliinista identiteettiä ja mahdollistaa perheen sisäisten odotusten lunastamisen. Taloudellisen turvallisuuden katsotaan takaavan turvan ja vakaan arjen läheisille. Siksi monet tutkimuksen haastatelluista miehistä eivät edes harkinneet parisuhdetta tai perheen perustamista ennen työmarkkinoille pääsyä. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 8.)

On huomattava, että MiMen tutkimukseen haastatellut olivat asuneet Euroopassa keskimäärin seitsemän vuotta, jolloin vastaukset voivat erota turvapaikanhakijoiden mielipiteistä. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 4). Uskon kuitenkin, että näkemys menneiden sukupolvien arvostuksesta sekä tavoitteet työstä, toimeentulosta ja perheensä elättämisestä ovat sellaisia, mihin myös nuoret turvapaikanhakijamiehet voivat samais-
tua.

5 HYVINVOINTI

Opinnäytetyöni tutkimustehtävän kannalta käsite hyvinvointi on keskeisessä osassa. Kun aloitin tutustumisen hyvinvoinnin käsitteeseen, huomasin ensimmäisenä sen määrittämisen vaikeuden. Lähes jokainen lähde aiheeseen alkoi sillä, että hyvinvointia on vaikea määrittellä ja tutkia (mm. Allardt 1976, 9).

Hyvinvointi on monitahoista ja henkilökohtaista. Myös sen mittaamisessa on omat vaikeutensa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.) Siksi työssäni olisi hyvin vaikea mitata, kuinka nuorten hyvinvointi muuttuu sirkuustoiminnan myötä. Työssäni painotankin nuorten *kokemusta* omasta hyvinvoinnistaan eli subjektiivista hyvinvointia (Karvonen, Moisio & Vaarama 2010, 127). Seuraavaksi rajaan näkökulman hyvinvointiin tässä työssä sen määrittämisen ja mittaamisen osalta.

5.1 Hyvinvoinnin määrittäminen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yksi perustehtävistä on tutkia suomalaisten hyvinvointia sekä seurata ja arvioida hyvinvointieroja (Puska 2010, 5). Hyvinvointierojen kasvu on ongelma, jota hyvinvointipolitiikan keinoin yritetään estää. Hyvinvointierojen hallitsematon kasvu heijastuu sosiaaliseen koheesioon ja luottamukseen, ja sillä katsotaan olevan haitallisia vaikutuksia talouteen ja yhteiskuntaan. (Karvonen ym. 2010, 11.)

THL:n mukaan hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: 1. terveyteen, 2. materiaaliseen hyvinvointiin sekä 3. elämänlaatuun. Kun puhutaan hyvinvointieroista, puhutaan kahteen ensimmäiseen eli terveyteen ja materiaaliseen hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä. Näiden tekijöiden mittaamiseen on erilaisia mittareita, kuten bruttokansantuote, joka mittaa kansantalouden kasvua. Taloudellisia mittareita hyvinvoinnin mittaamisessa on kritisoitu kuitenkin siitä, ettei kansantuotteen kasvu lisää väestön koettua hyvinvointia tietyn elintason jälkeen. Kun elintaso on sellainen, että se turvaa kahden ensimmäisen osa-alueen perustavien tarpeiden tyydytyksen, korostuvat kolmannen, eli elämänlaadun merkitys. Elämän laadun osa-alueita ovat ihmissuhteet ja osallisuus, ympäristö, arvonanto ja oikeudenmukaisuus yhteisössä sekä mielekäs tekeminen. THL:n mukaan Suomen kansantuote saavutti kyseisen elintason rajan viimeistään 1960-luvun loppupuolella. (Karvonen ym. 2010, 11–13.)

THL:n mukaan ihmisen tyytyväisyyttä elämäänsä määrittelee terveyden ja materiaalisen elintason lisäksi yksilön näkemys siitä, millainen hänen terveytensä ja materiaalisen elintasonsa tulisi olla. Ihmiset vertaavat asemaansa ja odotuksiaan hyvästä elämästä siihen yhteisöön, jossa hän elää. Tämän takia yhteiskunnan varakkaimmat ovat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä kuin vähäosaiset. (Karvonen ym. 2010, 13.)

Tutkimustuloksissa minun oli kiinnitettävä huomiota siihen, nousiko haastatteluissa esiin, mihin turvapaikanhakijat vertasivat kokemaansa hyvinvointia. Verrattiinko kokemusta hyvinvoinnista elämään kotimaassa, kauttakulkumaihin, suomalaisten elämään, muiden vastaanottokeskusten asukkaisiin tai oman vastaanottokeskusten asukkaisiin? Mikä oli siis se yhteisö, mihin kokemusta omasta hyvinvoinnista peilattiin? Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa -hankkeessa nousi esille, että turvapaikanhakijalapset kokivat eriarvoisuutta kuullessaan, että jossakin toisessa yksikössä oli paremmat mahdollisuudet harrastaa ja enemmän tekemisen mahdollisuuksia kuin omassa yksikössä. (Piitulainen & Ritari 2016, 18).

Omassa tutkimuksessani pyrin antamaan haastateltavalle vapautta määrittellä itselle tärkeitä asioita koskien hyvinvointia, sillä muutoin lähtökohdana olisi oma näkemykseni hyvinvoinnista. Myös haastattelukysymyksissä pyrin tarkastelemaan hyvinvointia monesta näkökulmasta. Kysymyksissä oli tasapainoitava konkreettisten ja avoimien kysymysten välimaastossa, juuri hyvinvoinnin käsitteen määrittämisen vaikeuden vuoksi.

5.2 Erik Allardtin hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta

Tutkiessani hyvinvoinnin käsitettä tuli usein vastaan Erik Allardtin teoria hyvinvoinnin kolmesta ulottuvuudesta, mitä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2015c) mukaan sovelletaan usein etenkin pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa. Allardtin mukaan ”hyvinvointi määräytyy historial-

lisesi, ja se täytyy määritellä uudelleen, kun historialliset olosuhteet muuttuvat.” Siten hyvinvoinnin käsitettä ei voida koskaan pysyvästi määritellä, vaan määrittely pitää tehdä aina kussakin tilanteessa uudelleen. (Allardt 1976, 17.) Allardtın teorian pohjalta pohdin, täytyykö hyvinvointi määritellä uudelleen siirtyessä kulttuurista toiseen ja kauanko kestää omaksua uudet hyvinvoinnin arvot.

Allardt määrittelee hyvinvoinnin tarvekäsitteen avulla. Hyvinvointi on siis tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytyksi ja edelleen ”hyvinvoinnin aste määräytyy tarpeentyydytyksen asteesta.” Erityyppiset tarpeet Allardt on jakanut kolmeen luokkaan: elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (being). Tarpeentyydytys ja arvojen toteutuminen tuottavat ihmiselle resursseja. Tarpeet voivat olla sellaisia, joiden tyydyttämiseen tarvitaan aineellisia tai persoonattomia resursseja, kuten rahan, asunnon tai koulutuksen tarpeet. (Allardt 1976, 32, 36.)

Sen sijaan sosiaalisia ja kontaktin tarpeita ei voi tyydyttää aineellisilla resursseilla. Hyvät sosiaaliset suhteet muodostavat resurssin, joka vaikuttaa mahdollisuuksiin tyydyttää muita tarpeita. Allardtın mukaan tyydyttyneet tarpeet ovatkin usein resurssi itsessään, joka auttaa muiden tarpeiden tyydyttämisessä. Esimerkkinä Allardt mainitsee huolista vapautumisen, mikä säästää energiaa. (Allardt 1976, 36, 38.) Seuraavaksi esittelen lähemmin tarveluokat, eli paremmin tunnettuna hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta.

Ihmisillä on fysiologiset tarpeensa. Elintason (having) tarkasteltaessa ei kuitenkaan tarkastella tarpeita, vaan tarpeen tyydyttämiseen tarvittavia toimintaresursseja, kuten esimerkiksi koulutus, työllisyys ja ihmisoikeudet. Toisin sanoen ”elintason osatekijät ilmaisevat sen, mitä kaikki ihmiset tarvitsevat.” (Allardt 1976, 39–40.)

Allardtın mukaan elintason arvot ovat ensisijaisia hyvinvoinnissa. Hän viittaa tässä yhteydessä Abraham Maslowin kuuluisaan tarvehierarkiaan, jonka mukaan on olemassa viisi hierarkkisesti järjestettyä perustarvetta. Ensi tulevat fysiologiset perustarpeet, jota seuraavat turvallisuuden, rakkauden, arvonannon ja itsensä toteuttamisen tarpeet. Maslowin mukaan ihminen pyrkii aina täyttämään alemman tarpeen ennen kuin siirtyy hierarkiassa seuraavan tarpeen tyydyttämiseen. Allardt toteaa kuitenkin, ettei hierarkkista tarpeiden tyydytystä voida viedä ihan yleistyksen asteelle. Esimerkiksi alhaisesta elintasosta kärsivä ihminen voi pyrkiä täyttämään hellyyden ja rakkauden tarpeensa. Tiettyä aineellisten resurssien minimitasoa voidaan kuitenkin Allardtın mukaan pitää elämän edellytyksenä. (Allardt 1976, 41–42.)

Turvapaikanhakijoiden elintason parantaminen ei varsinaisesti kuulu Taide in Action -hankkeen tavoitteisiin. Tutkimuksessani en kuitenkaan voi si-

vuuttaa elintason tarpeita, sillä ne tulevat ilmi kokemuksissa hyvinvoinnista vastaanottovaiheessa (ks. luku 10.1.2 Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä).

Yhteisyyssuhteilla (loving) tarkoitetaan ihmisen tarvetta kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon. Ihmisellä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Rakkaus on Allardtin mukaan symmetristä, tarkoittaen, että rakkautessa ihminen on sekä antava että vastaanottava puoli. Yhteisyys on ihmiselle resurssi, joka auttaa muiden arvojen saavuttamisessa. (Allardt 1976, 43–44.)

Sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin. Yksin tulleet turvapaikanhakijat ovat fyysisesti etäällä läheisistään ja siksi erityisen haavoittuvaisessa asemassa (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015a). Myös vastaanottokeskuksessa asuminen asettaa omat haasteensa sosiaalisille suhteille. Tiivis asuminen voi aiheuttaa konflikteja, etenkin jos henkilöt edustavat ryhmiä, jotka ovat lähtömaassa olleet konfliktissa keskenään.

Honkasalon mukaan myös mielialat voivat tarttua tiiviin asumisen seurauksena. Hänen mukaansa yksintulleiden nuorten turvapaikanhakijoiden lähekkäin eläminen sai aikaan sen, että yhden nuoren huoli omista vanhemmista tarttui helposti muihin. Samoin yhden epätoivo rikkoi innostusta kaikkien nuorten kohdalla saaden arkisetkin asiat, kuten ruokailun, muut asumisyksikön rutiinit, ohjaajat ja vapaa-ajan näyttäytymään kielteisessä valossa. (Honkasalo 2016.)

Allardtin kolmas tarpeiden luokka on itsensä toteuttamisen (being) muodot. Arvoluokkana tämä on vaikeasti mitattava, sillä itsensä toteuttamista ei voi mitata saavutuksilla tai teoilla. Allardt on jakanut itsensä toteuttamisen neljään arvojen alaluokkaan: 1. yksilö on persoona, 2. yksilö saa osakseen arvonantoa, 3. yksilöllä on mahdollisuus harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan ja 4. yksilöllä on mahdollisuuksia poliittiseen osallistumiseen. Poliittisilla resursseilla tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta vaikuttaa elämäänsä, saada ongelmansa käsitellyksi sekä mahdollisuuksia vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. (Allardt 1976, 46–47, 49.)

Itsensä toteuttamisen tarpeeseen sosiaalinen sirkus tarjoaa mahdollisuuden harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan. Sen sijaan mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen ei sirkuksen kautta onnistu. Poliittisena resurssina yksilön mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä ja saada ongelmansa käsitellyksi, koskee kuitenkin vahvasti turvapaikanhakijaa.

Allardtin kolmijakoinen näkökulma hyvinvoinnin arvoihin antaa monipuolisen kuvan hyvinvointiin ja on siten toimiva määritelmä myös omalle tutkimukselleni. Opinnäytetyöni ensimmäinen tutkimuskysymys koskee sitä, millaiseksi nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat hyvinvointinsa vas-

taanottovaiheessa. Kysymystä voidaan jatkaa Allardtin hyvinvointikäsitteen mukaisesti: ovatko nuorten turvapaikanhakijoiden elintason tarpeet tyydytetty siten, että heillä on resursseja tavoitella muiden tarpeiden, kuten ”yhteisyyssuhteiden” ja ”itsensä toteuttamisen” tarpeita sosiaalisen sirkuksen avulla?

5.3 Hyvinvoinnin mittaaminen

Hyvinvoinnin tutkimuksessa tavoitteet vaihtelevat: voidaan tutkia yksittäisen ihmisen hyvinvointia tai vertailla maiden välistä hyvinvointia. Siksi on myös erilaisia tapoja mitata hyvinvointia. Anu Raijas jakaa hyvinvoinnin tutkimuksen mittarit neljään luokkaan: taloudellisiin hyvinvointimittareihin (kuten BKT), sosiaali-indikaattoreihin (esimerkiksi koulutus tai köyhyys), ajankäyttötutkimuksiin ja ihmisten kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan. Hyvinvointimittareiden avulla voidaankin tarkastella hyvinvointia hyvin yleisellä tai spesifillä tasolla. (Raijas 2008, 1.)

THL jakaa hyvinvoinnin mittarit objektiivisiin ja subjektiivisiin. THL:n mukaan ”objektiiviset mittarit viittaavat mitattavasta kohteesta riippumattomiin mittareihin, kun subjektiiviset mittarit ottavat huomioon mittarin kohteen.” Jako voidaan tehdä myös myönteisiin (positiivisiin) ja kielteisiin (negatiivisiin) mittareihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.)

Kun tutkitaan turvapaikanhakijoiden kokemaa hyvinvointia, on todennäköistä, että vastaan tulee paljon pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä. THL:n mukaan hyvinvointitutkimuksia onkin kritisoitu siitä, että ne mittaavat tosi asiassa hyvinvoinnin kääntöpuolta, kuten huono-osaisuutta, hyvinvoinnin vajeita tai syrjäytymisriskejä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c). Pahoinvoinnin tutkiminen on siis osa hyvinvoinnin tutkimusta.

Omassa työssäni tarkastelin nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan, eli subjektiivista hyvinvointia. En siis käyttänyt työssäni valmiita mittareita, vaan annoin haastateltavien itse arvioida, kuinka sosiaalinen sirkustoiminta vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Jos olisin käyttänyt jotain hyvinvoinnin mittaria, olisi se määritellyt ennalta, mitä hyvinvoinnista tutkitaan ja miten se määritellään. Halusin antaa nuorille turvapaikanhakijamiehille mahdollisuuden määritellä mahdollisimman pitkälle itse sen, mitä hyvinvointi heille tarkoittaa.

5.4 Toiminnan hyvinvointivaikutusten arviointi

Toiminnan vaikuttavuuden arvioimisessa hyödynnän työssäni Mervi Rajahongan (2013) Kolmas lähde -hankkeelle tekemää selvitystä ”Vuorovaiikutuksessa vaikuttamiseen, Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus – caseja ja keinoja”. Rajahongan mukaan toiminnan vaikuttavuutta ei voi tutkia ilman asetettuja tavoitteita. Eli kun tutkitaan toiminnan vaikuttavuutta, tutkitaan ”kuinka hyvin toiminnan kautta saavutetut vaikutukset vastaavat

asetettuja tavoitteita.” Lisäksi voidaan tutkia, kuinka hyvin toiminnan vaikutukset vastaavat kohderyhmän tarpeisiin sekä arvioida vaikutusten kestävyyttä. (Rajahonka 2013, 12.) Opinnäytetyössäni käytän Taide in Action -hankkeen tavoitteita vertailukohtana haastattelutuloksiin sekä teoreettista viitekehystä turvapaikanhakijoiden psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista.

Toiminnan hyvinvointivaikutukset syntyvät Rajahongan mukaan monimutkaisena prosessin kautta. Hän käyttää määritelmiä ”vaikutusketjusta” tai ”vaikutuksen arvoketjusta”, jossa panokset muutetaan toimintojen kautta tuotoksiksi. Nämä puolestaan johtavat tuloksiin, vaikutuksiin ja vaikuttavuuteen. (Rajahonka 2013, 13.)

Vaikutusten arvioinnilla pyritään osoittamaan tavoitteiden mukainen muutos. Vaikutus saadaan selville, kun verrataan lähtötilannetta lopullisiin tuloksiin. Tulokset ja vaikutukset voivat olla monitasoisia ja erilaisella aikajänteellä vaikuttavia. Esimerkkinä Rajamäki mainitsee askartelukerhon, joka voi aiheuttaa heti mutta lyhytkestoisesti hyvää mieltä ja pitkällä tähtäimellä itseluottamuksen ja sosiaalisten taitojen paranemista. (Rajahonka 2013, 13–14.)

Vaikuttavuuden arvioinnin käsitetään yleensä tarkoittavan laajempaa ja pidemmällä tähtäimellä tapahtuvaa vaikutusten tarkastelua. Vaikuttavuudessa on siten otettava huomioon toiminnan ja ympäristön tekijöiden yhteisvaikutus. Olennainen ero vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnissa onkin se, että vaikuttavuuden arvioinnissa pyritään ymmärtämään tulosten ja vaikutusten lisäksi myös se prosessi, jota kautta vaikutukset syntyvät. Rajahongan mukaan terminologia ei ole kuitenkaan vakiintunut, joten määritelmät saattavat vaihdella eri lähteissä. (Rajahonka 2013, 14.)

Tutkimustehtävänäni oli selvittää, kuinka nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat sosiaalisen sirkuksen vaikuttavan kokemuksiinsa hyvinvoinnistaan. Sirkusleiri, jolla tein haastattelut, kesti vain kaksi päivää, joten vaikuttavuuden pitkäaikainen tarkastelu olisi ollut paitsi vaikeaa, mutta todennäköisesti myös turhaa. Kinnunen ja Lindman toteavatkin, ettei sirkustoiminnalla ole todettu olevan pitkäaikaisia vaikutuksia osallistujien hyvinvointiin (Kinnunen & Lindman 2013a, 12). Heidän mukaan sirkuksen vaikutustutkimuksen tavoitteena onkin kuvata välittömien ja lyhyen aikavälin vaikutuksia osallistujiin. Samalla toki saadaan viitteitä siitä, millaisiin asioihin toiminnalla voi olla myötävaikutusta pidemmällä aikavälillä, mutta tieteellisesti vaikuttavuuden todentaminen olisi raskasta ja vaikeaa. (Kinnunen & Lindman 2013b, 8.)

Myös alku- ja lopputilanteiden vertailu vaikutuksen todentamiseksi tuntui tarpeettomalta sekä osallistujia kuormittavalta niin lyhyellä aikavälillä. Sen sijaan aineistoni sosiaalisen sirkustoiminnan vaikutuksesta hyvinvointiin perustuu osallistujien subjektiiviseen kokemukseen ja näkemykseen mahdollisista välittömistä muutoksista.

6 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN

Sosiokulttuurinen innostaminen toimii työni taustateoriana ja se on vaikuttanut muun muassa tutkimuskysymyksieni laadintaan. Leena Kurjen mukaan ”innostaminen on elämän ja hengen antamista, toimintaan motivoitumista, suhteeseen asettumista ja yhteisön ja yhteiskunnan puolesta toimimista.” Innostamisen tavoitteena on saada ihmiset osallistumaan aktiivisesti ja tiedostavasti oman elämänsä ja yhteisöjensä elämän rakentamiseen. Toiminnan lähtökohtana on ihmisten arki ja toiminnassa mennään sinne, missä ihmiset ovat ja elävät. (Kurki 2011, 42.) Myös sosiaalisen sirkuksen tavoitteet lähtevät aina kohderyhmän tarpeista. (Hyttinen 2011, 12). Sosiaalisen sirkuksen periaatteisiin kuuluu sirkustoiminnan tuominen niiden ihmisten luo, joiden on vaikeaa tai mahdotonta osallistua perinteiseen sirkusharrastukseen (Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) n.d.).

Sosiokulttuurisen innostamisen tiedeperusta löytyy sosiaalipedagogiikasta (Hämäläinen & Kurki 1997, 196). Sosiaalipedagogisen käsityksen mukaan ihmisen persoona on dynaaminen toimija. Toiminnassa ihminen harjoittaa vapauttaan tekemällä valintoja ja rakentamalla sitä kautta itseään. Toiminnassa ihminen voi herätä tietoisuuteen omasta, yhteisönsä ja yhteiskunnan tilasta. Toiminta tapahtuu yhdessä toisten ihmisten kanssa, jotka jakavat yhteiset unelmat ja tavoitteet paremmasta arkipäivästä. (Kurki 2011, 43–44.)

Kurjen mukaan todellisuus täytyy tuntea ennen kuin sitä voidaan muuttaa (Kurki 2011, 50). Tämä lause toimi herätyksenä sille, että tutkiakseni sosiaalisen sirkustoiminnan hyvinvointivaikutuksia, oli minun selvitettävä myös mitä hyvinvointi merkitsee turvapaikanhakijoille ja kuinka he kokevat hyvinvointinsa vastaanottovaiheessa. Kurjen mukaan vasta todellisuuden tuntemisen jälkeen voidaan katsoa tulevaisuuteen ja kuvitella, mitä arki voi parhaimmillaan olla. Tuo unelma ei toteudu kuitenkaan hetkessä, vaan sen eteen on taisteltava yhdessä toimintaan osallistuvien kanssa. Todellisuuden analysoinnin ja huomisen utopian muodostamisen jälkeen voidaan yhdessä etsiä niitä välineitä, joiden avulla kulkea kohti parempaa tulevaisuutta. (Kurki 2011, 50.)

Leena Kurjen (2011, 50) sosiokulttuurinen innostaminen kannustaa ihmistä aktiivisuuteen vaikeassakin elämäntilanteessa. ”Toivo ei ole kädet ristissä istumista ja odottamista, vaan se on jatkuvaa elämän taistelua: taistelu on mahdotonta ilman toivoa ja toivo puolestaan konkretisoituu usein juuri taistelussa.” Mielestäni sosiokulttuurisen innostamisen aktiivisuuteen kannustaminen ja toivon ylläpitäminen toimintaan osallistumisen kautta, sopivat hyvin myös Taide in Action -hankkeen sosiaalisen sirkuksen tavoitteisiin.

7 AIEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA

Sosiaalisen sirkuksen hyödynnettävyydestä ja suosiosta kertoo se, että ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tietokannasta Theseuksesta löytyi vuoden 2016 joulukuussa 301 kappaletta eri alojen opinnäytetöitä liittyen sosiaaliseen sirkukseen. Menetelmää on hyödynnetty monenlaisten asiakasryhmien kanssa.

Vaikka sosiaalisen sirkuksen vaikutuksia on tutkittu paljon, tämä on tietääkseni ensimmäinen tutkimus sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutuksista turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Tutkimukseni tavoitteena onkin tuottaa uutta tietoa tämän erityisryhmän hyvinvoinnista ja tarpeista suositun sosiaalisen sirkuksen menetelmän avulla.

Tässä luvussa esittelen David Masonin artikkelin Social Circus in a Warzone. Se on yksi Vaikuttava sirkus -hankkeen artikkelikokoelmasta Studying Social Circus - Openings and Perspectives. Masonin artikkelissa kerrotaan, kuinka sota vaikuttaa lasten ja nuorten elämään ja kehitykseen ja kuinka sosiaalisella sirkuksella voidaan vaikuttaa heidän elämäänsä sekä yksilöllisellä että yhteiskunnallisella tasolla.

Mobile Mini Circus for Children (MMCC) perustettiin Afganistanissa vuonna 2002 David Masonin ja Berit Muhlhausenin toimesta. He halusivat tuoda lapsille iloa, positiivisuutta ja sosiaalisia suhteita, eli mahdollisuuden lapsuuteen, jonka vuosikymmeniä kestänyt sota oli heiltä riistänyt. (Mason n.d., 14.)

Mason kuvaa hyvin, kuinka pitkäkestoinen sotatilanne vaikuttaa ihmisiin. Pettymyksen ja vihan tunteille ei ole luontaisia ilmaisukeinoja ja traumaattiset kokemukset, negatiiviset tunteet ja koetut vaikeudet pyritään tukahduttamaan. Lisäksi poliittiset, uskonnolliset, etniset ja alueelliset etujen ristiriidat eristävät ihmisiä synnyttäen vihamielisen ympäristön, joka vahingoittaa sukupolvia toisensa perään. (Mason n.d., 15.)

Epävakaas ja säännölliset epäonnistumiset yhteiskunnan kehityksessä synnyttävät ihmisissä apatiaa, mutta etenkin lapsissa ne synnyttävät tunteen elämän merkityksettömyydestä. Toivottomuus saa lapset luopumaan tulevaisuuden suunnitelmista pakottaen tylsyyteen ja innottomuuteen. Sotaympäristö ei myöskään tarjoa lapsille monia positiivisia esikuvia, joihin samaistua, mikä vaikeuttaa arvojen ja persoonan muodostumista. (Mason n.d., 15, 18.)

Afganistanin 30 vuotta kestänyt sota on muokannut elämästä selviytymis- taistelua, joka vaikuttaa ihmisten arvoihin ja suhteutumiseen elämään. Elämän ylläpitämisestä tulee velvoite, eikä vain selviytymiseen tähtäävä elämä luo onnellista kasvualustaa lapsille. Pehmeät arvot ja positiivinen suhtautuminen lapsiin ovat hukkuneet sodan alla. Masonin mukaan sota-

alueilla lapset kasvavat aikuisuuteen vakavasti vaurioituneina. (Mason n.d., 18.)

Luomalla lasten kanssa isoja sirkustapahtumia ja festivaaleja sekä kuljetamalla lapsia esiintymään kansallisiin ja kansainvälisiin tapahtumiin ja kilpailuihin, on MMCC asteittain muuttanut vanhempien ja päättäjiä suhtautumisesta lapsiin. Masonin mukaan sosiaalisella sirkuksella on ollut suuri merkitys lasten esille tuomisessa ja siinä, että vanhemmat ja poliitikot ovat ryhtyneet parantamaan lasten oloja. (Mason n.d., 19.)

Masonin mukaan sirkus on keino synnyttää luottamusta lapsissa, jotka ovat olleet heitteillä; se tuo iloa elämään, jossa kaikki muu on tylsää, surullista ja negatiivista; se antaa lapsille äänen, jolloin he ymmärtävät tunteitaan ja osaavat ilmaista niitä sekä auttaa lapsia tuntemaan ja puolustamaan oikeuksiaan. Myös yhteiskunnallinen merkitys on suuri. Sirkuksen avulla muistutetaan, että taiteella ja kulttuurilla voi tuoda iloa, jotteivät traumat ja kurjuus dominoisi elämää. (Mason n.d., 20.)

MMCC:n ja Taide in Action -hankkeen tavoitteissa on paljon yhteistä. Molemmissa pyritään tuomaan innostavaa ja yhteisöllistä toimintaa haasteellisessa ja epävarmassa elämäntilanteessa eläville lapsille ja nuorille (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.c.). Vaikka vastaanottokeskuksen nuoret ovat Suomessa turvassa, on epävarmuudella suuri rooli heidänkin elämässään. Taide in Action -hanke ja MMCC pyrkivät tuomaan elämää apatian, tylsyyden ja innottomuuden keskelle.

8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön tutkimuksen toteuttamista. Luvussa 8.1 esittelen työelämäyhteyden, eli työn toimeksiantajan Kulttuurikeskus PiiPoon sekä Taide in Action -hankkeen, johon opinnäytetyö tehtiin. Luvussa 8.2 kerron tutkimuksen toteutuksesta eli tutkimusmenetelmän valinnasta, tutkimuksen eettisyydestä sekä tutkimusaineiston analyysistä.

8.1 Opinnäytetyön työelämäyhteys

Opinnäytetyöni toimeksiantajana oli Kulttuurikeskus PiiPoo ja tutkimukseni tein Taide in Action – sirkusta ja taidetoimintaa nuorille turvapaikanhakijoille 2016–2017 (TinA) -hankkeeseen. Taide in Action on valtakunnallinen hanke, jossa Kulttuurikeskus PiiPoo on vastuullinen toimija (Suomen Nuorisosirkusliitto 2016b).

Kulttuurikeskus PiiPoo on esteettömän kulttuurin keskus, jonka tehtävänä on ”tuottaa ja kehittää esteetöntä kulttuuritoimintaa sekä taiteen ja kulttuurin soveltavaan käyttöön perustuvia palveluita.” PiiPoon toimintaa hallinnoi voittoa tavoittelematon Kulttuurikeskus PiiPoon kannatusyhdistys ry. (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.a.)

Kulttuurikeskus PiiPoon tilat sijaitsevat Lempäälän Ideaparkissa, missä järjestetään muun muassa taidetyöpajoja ja taiteen harrastustoimintaa. Taidelähtöisiä palveluja toteutetaan myös toiminnan tilaajan omilla tiloilla, kuten esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa, oppilaitoksissa, vanhainkodeissa, laitoksissa ja työpaikoilla. Lisäksi erilaisissa hankkeissa ja projekteissa kehitetään taidemenetelmiin perustuvaa toimintaa eri toimintaympäristöissä. (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.a.)

Kulttuurikeskus PiiPoon toiminta on monitaiteista, sisältäen muun muassa sirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen, teatteri-ilmaisun ja sen eri menetelmät, musiikin, elokuvat, kuvataiteen, kädentaidot sekä sanataiteen (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.b). Toimintaa toteuttavat taiteen ja kulttuurin ammattilaiset. Toiminta on esteetöntä, jolloin myös erityistä tukea tarvitsevat ja toimintarajoitteiset ihmiset voivat osallistua. (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.a.)

Taide in action – sirkusta ja taidetoimintaa nuorille turvapaikanhakijoille 2016–2017 -hanke käynnistyi tammikuussa 2016. Hankkeen rahoittajia ovat Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä mukana olevia kulttuuritoimijoita. Hankkeen tavoitteena on ”tukea alle 29-vuotiaiden turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja hyvinvointia sekä tuottaa innostavaa yhteisöllistä toimintaa haasteellisessa ja epävarmassa elämäntilanteessa eläville lapsille ja nuorille.” (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.c.)

Taide in Action hankkeessa vastaanotto- ja hätämajoituskeskuksissa asuvilla turvapaikanhakijalapsilla ja -nuorilla on mahdollisuus osallistua sosiaaliseen sirkukseen sekä muuhun soveltavan taiteen ryhmätoimintaan. Taidetoiminnan avulla pyritään myös luomaan siltoja turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välille. (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.c.) Lisäksi hankkeen aikana toteutetaan kolme alueellista koulutusta, joiden tavoitteena on lisätä kulttuuri- ja sirkusalan toimijoiden osaamista ja valmiuksia tuottaa toimintaa yhteistyössä oman alueensa vastaanottokeskusten kanssa (Suomen Nuorisosirkusliitto 2016a).

Taide in Action -hankkeen aikana on määrä toteuttaa yhteensä noin 1500 tuntia sirkus- ja taidetoimintaa vähintään viidessätoista vastaanottokeskuksessa. Toiminnan arvellaan tavoittavan noin 1500–2000 turvapaikanhakijaa eri puolella Suomea. (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.c.)

8.2 Tutkimuksen toteutus

Tässä alaluvussa esittelen tutkimusmenetelmän valinnan sekä aineiston kuvaamisen ja analyysin tekniikat. Tutkimuksen menetelmän valinnasta kerron luvussa 8.2.1, miten tutkimukseni kohderyhmä, eli nuoret turvapaikanhakijamiehet, vaikuttivat valintoihini esimerkiksi eri kulttuurien välisen vuorovaikutuksen ja luottamuksen syntymisen kannalta. Luvussa 8.2.2 kerron, mitä eettisiä seikkoja oli otettava huomioon tutkittaessa vaikeassa ja

haavoittuvaisessa elämäntilanteessa olevaa kohderyhmää. Luvussa 8.2.3 kuvaa kuinka haastattelujen analyysi toteutettiin.

8.2.1 Teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi tutkimusmenetelminä

Kun valitsin tutkimusmenetelmää opinnäytetyötäni varten, arvelin, että turvapaikanhakijoiden haastattelu voi olla haastavaa. Ensinnäkin haastateltavat keskustelevat kanssani itselleen vieraalla kielellä, mikä saattaa rajoittaa ilmaisua tai aiheuttaa jopa väärinkäsityksiä. Myös tulkin käyttäminen voi vaikuttaa ilmaisuun.

Mahdollisista haasteista huolimatta valitsin tutkimusmenetelmäksi puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun. Sosiokulttuurisen innostamisen teorian näkökulman mukaisesti halusin saada esiin nuorten turvapaikanhakijamiesten äänen; heidän kokemuksensa omasta hyvinvoinnistaan ja sirkustoiminnan vaikutuksesta siihen. Keskustelussa minun oli myös helpompi saada selville, tulevatko kysymykset ymmärretyksi.

Tuomen ja Sarajärven mukaan haastattelun etuja ovatkin, että haastatelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Sen sijaan kyselylomakkeissa ei välttämättä oteta huomioon, että vastaaja voi olla luku- ja kirjoitustaidoton. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Turvapaikanhakijoiden kohdalla on myös mahdollista, että osalle latinalaiset aakkoset ovat vielä vieraita. Lisäksi olen ymmärtänyt, että monet maahanmuuttajat kokevat suomen kirjoittamisen olevan vaikeampaa kuin kuullun ymmärtämisen tai puhumisen.

Puolistrukturoidun haastattelun valitsin strukturoidun haastattelun sijaan sen takia, että arvelin haastattelutilanteen olevan siten luonnollisempi ja minun oli mahdollista kysyä lisäkysymyksiä. Täysin vapaata haastattelua eli syvähaastattelua en valinnut, koska minulla ei ollut aiempaa kokemusta haastattelujen tekemisestä. En siten kokenut olevani niin taitava haastateliija, että olisin osannut haastatella ilman runkoa valmiiksi mietityistä kysymyksistä.

Ensimmäisessä tapaamisessa Kulttuurikeskus PiiPoon ohjaaja Riku Laakso- sen kanssa kehotti hän minua välttämään turvapaikanhakijoiden kanssa sanaa ”haastattelu”, vaikka muutoin sitä tässä työssä käytänkin. Hänen mukaansa haastattelu-sana saattaa synnyttää turvapaikanhakijoissa mielikuvan turvapaikkapuhutteluista. Niinpä jouduin pohtimaan tarkoin kuinka pyydän sirkukseen osallistuneilta lupaa haastatteluun ilman haastattelu- sanaa ja siten, että kieli olisi kuitenkin helposti ymmärrettävää. Muotoilin haastattelulupahakemuksen suostumukseksi opinnäytetyötutkimukseen (liite 2).

Etukäteen sain kuulla, että arabiantaitoinen vastaanottokeskuksen ohjaaja tulisi avukseni tulkkamaan haastatteluja. Koska hyvinvoinnin aiheeni

on niin monitulkintainen, oli mahdollisuus tulkkiin selvä etu. Haastatteluja oli lopulta yhteensä neljä, joista kolmessa oli mukana tulkki. Yksi haastattelu käytiin yhdistellen yksinkertaista suomea ja englantia.

Nauhoitin haastattelut puhelimella ja litteroin vastaukset pian haastatteluiden jälkeen. Ryhmähaastattelun hylkäsin sillä perusteella, että arvelin sen litteroinnin olevan hankalaa, etenkin kun suomi ei ole haastateltavien äidinkieli. Haastattelukysymykset hyvinvoinnista ovat lisäksi henkilökohtaisia, eivätkä kaikki välttämättä halua jakaa niitä muiden kanssa. Sirkustuntien tai haastattelujen videokuvausta tai valokuvausta en harkinnut, sillä arvelin, että jos ihminen on paennut vainoa, voi hän pelätä sijaintinsa paljastumista kuvaamisen kautta.

Haastattelukysymykset tein kahdesta kategoriasta: sirkustoiminnasta ja arjesta vastaanottovaiheessa. Ajattelin, että sirkusta koskevilla kysymyksillä on helpompi aloittaa haastattelu ja jätin henkilökohtaisimmat kysymykset loppuun (liite 1). Haastattelukysymyksissä pyrin ottamaan huomioon sekä tutkimuskysymykset että fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmat. Kysymysten laadinnassa otin mallia Vaikuttavan sirkuksen julkaisusta *Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen*. Kysymysten muotoilussa pyrin ottamaan huomioon selkokielisyyden ja välttämään johdattelua.

Turvapaikanhakijan haastattelussa on hyvä ottaa huomioon kulttuurien välinen vuorovaikutus. Korhosen mukaan kulttuurienvälisessä kohtaamistilanteessa tarvitaan tietoa oman ja vieraan kulttuurin viestintäkäyttäytymisestä ja maailmankuvasta. Kun tulkitaan vieraan kulttuurin edustajien käyttäytymistapoja, on tärkeää irtaantua omakulttuurikeskeisyydestä ja ymmärtää, että on erilaisia tapoja ajatella, tuntea ja toimia. (Korhonen 2013, 63.)

Ihmisten tapaan kommunikoida vaikuttaa henkilökohtaisten piirteiden lisäksi kulttuuri, missä on kasvanut. Kulttuurit voidaan ryhmitellä yhteisöllisiin ja yksilöllisiin kulttuureihin. Korhosen ja Puukarin mukaan Dumont (1986) ja Taylor (1989) laskevat länsimaat yksilöllisyyttä korostaviin ja aasialaiset, afrikkalaiset ja eteläamerikkalaiset yhteisöllisyyttä korostaviin maihin. Yhteisöllisissä kulttuureissa on ominaista keskustella omista ongelmista tuttuun ihmisten kanssa. Samoin oma identiteetti määrittyy usein vahvemmin toisten yhteisön jäsenten kautta, kun taas länsimaissa yhteiskunnassa omaa persoonallista identiteettiä pidetään selvästi erillisempänä muista. Länsimaissa käännetään myös herkemmin ammattiauttajien puoleen henkilökohtaisissa ongelmassa. (Korhonen & Puukari 2013, 13.)

Koska haastateltavani olivat asuneet Suomessa suhteellisen lyhyen aikaa, piti minun ottaa huomioon se, että yhteisöllisestä kulttuurista tuleminen voisi näkyä haastattelutilanteessa. Esimerkiksi omasta hyvinvoinnista puhuminen vieraille ihmiselle voi tuntua vaikealta. Minun piti myös kiinnittää huomiota siihen, että vaikka kysymykseni koskevat haastateltavan

henkilökohtaista kokemusta omasta hyvinvoinnistaan, saattaisi haastateltava kuvailla perheensä, maanmiestensä, huonetoveriensa tai muun sen hetkisen yhteisönsä kokemuksista hyvinvoinnista.

Keskustelukulttuuri voidaan jakaa edelleen karkeasti korkean kontekstin ja matalan kontekstin kulttuureihin. Korkean kontekstin maissa, kuten esimerkiksi Suomessa, on totuttu melko suorasanaiseen ja nopeasti asiasta toiseen siirtyvään keskusteluun. Tyypillistä on myös, että puhutun tai kirjoitetun sisällön merkitys korostuu vuorovaikutuksessa ja ei-kielellisen viestinnän merkitys on vähäinen tai se tukee kielellistä viestiä. Korhosen mukaan Hall (1989; 1990) määrittelee aasialaiset, arabialaiset ja latinokulttuurit matalan kontekstin kulttuureihin, joissa vain osa viesteistä ilmaistaan kielellisesti. Vuorovaikutuksessa on siten otettava huomioon myös ei-kielelliset vihjeet, kuten eleet ja ilmeet. (Korhonen 2013, 62.)

Siirryin haastattelujen jälkeen pian litterointiin juuri sen takia, että haastattelut olisivat tuoreessa muistissa ja siten haastattelutilanteet ja sanaton viestintä oli helpompi palautta mieleen. Nikanderin (2010, 433) mukaan litterointi ei kuitenkaan koskaan vangitse täysin alkuperäistä puhetta ja sen kaikkia verbaalisia ja ei-verbaalisia nyansseja.

Tutkimukseni aineiston muodostamiseen liittyi myös osallistuvaa havainnointia. Se, että olin sirkustunneilla mukana, auttoi minua näkemään, mistä sosiaalisessa sirkuksessa on kysymys. Uskon myös, että osallistumiseni tulisirkukseen auttoi luottamuksen synnyttämisessä haastateltaviin. Koska kokeilin tulisirkusta ensimmäistä kertaa, olin samalla viivalla taitojen suhteen muiden osallistujien kanssa. Eräs vieressäni ollut mies naureskeli hyväntahtoisesti tiputtaessani kepin ”you are same as me!”. Jos olisin tarkkaillut ryhmää sivusta katsellen, olisi epäluulo minua kohtaa voinut olla suurempaa. Toimintaan ja hassutteluun heittäytyminen rentoutti myös minua itseäni, sillä tilanne oli minulle uusi ja jännittävä.

8.2.2 Tutkimuksen eettisyys

Turvapaikanhakijoiden kuormittavan elämänvaiheen takia oli minun kiinnitettävä erityistä huomiota tutkimuksen eettisyyteen. Tutkimusluvut pyysin Kulttuurikeskus PiiPoon lisäksi vastaanottokeskukselta. Tässä opinnäytetyössä en myöskään paljasta vastaanottokeskuksen nimeä haastateltujen nuorten turvapaikanhakijamiesten yksityisyyden turvaamiseksi.

Haastatteluissa muutamat toivat ilmi kotimaansa, mutta poistin ne kohdat työstäni. Lisäksi pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen suostumukseen opinnäytetyötutkimukseen (liite 2). Suostumuksessa kerrotaan tutkimuksen aiheen lisäksi vapaaehtoisuudesta, luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta halusin pitää huolta siitä, että kaikki osallistujat tietävät, miksi olen mukana sirkustunneilla, sillä jo heikot sirkustaitoni paljastivat, etten ollut paikalla ohjaamassa toimintaa. Esittelin itseni tunnin alussa sekä suomeksi että englanniksi ja kerroin miksi olen paikalla. Myöhemmin päivällä avuksemme saapui tulkki, joka käänsi saman arabiaksi. Lisäksi ennen haastattelua kävin läpi muistilistan niistä asioista, mitä minun pitää kertoa haastateltavalle ennen haastattelun alkua (liite 3). Tämän jälkeen tulkki käänsi suostumuksen opinnäytetyötutkimukseen arabiankielisille. Neljännen haastateltavan kanssa kävin suostumuksen läpi kääntäen sen englanniksi.

Susanna Helavirran (2007, 630) mukaan tutkimusten eettisenä haasteena on se, ettei tutkimus saa kuormittaa siihen osallistuvia. Haastattelukysymyksissä minun olikin arvioitava kysymysten kuormittavuutta etenkin hyvinvoinnista arjessa koskevilla kysymyksillä. Jälkikäteen ajatellen olin haastatteluissa ehkä liiankin hienotunteinen, enkä uskaltanut kysyä tarkentavia kysymyksiä pahoinvointia tuottavista tekijöistä.

Tutkimuskysymykseni rajasin koskemaan hyvinvointia nykyhetkessä eli vastaanottovaiheessa Suomessa. Otin mallia tähän Pauliina Grönholmin ja Maria Santton (2016) turvapaikanhakijoille suunnatusta valokuvatyöpajasta ”Puoli vuottani Suomessa”. He rajasivat teemat koskemaan nykyhetkeä, sillä osallistujien turvapaikkaprosessi oli yhä kesken. He eivät halunneet nostaa esiin traumaattisia kokemuksia eivätkä synnyttää valemuis-toja, jotka pahimmillaan voisivat johtaa jopa turvapaikan hylkäämiseen, jos turvapaikkapuhuttelussa tulisi ilmi epäjohtonmukaisuuksia.

En myöskään kysynyt haastateltavilta Suomeen saapumisen syistä. Emma Nurmi-Matongo oli kotoutumista koskevassa opinnäytetyössään kysynyt haastateltavilta millainen tilanne kotimaassa oli ollut heidän sieltä lähdettyään. Yksi haastatelluista oli kokenut joutuvansa perustelemaan ja selittämään Nurmi-Matongolle oikeuttaan Suomessa olemiseen. Kysymyksen tulkintaan oli vaikuttanut haastellun maahanmuuttajan Suomessa koke-mat rasistiset kokemukset. (Nurmi-Matongo 2014, 25–26.)

En siis halunnut, että haastateltavat kokisivat, että heidän pitäisi puolustella minulle oikeuttaan Suomeen tuloon. Samoin tulevaisuutta koskevat kysymykset rajasin pois. Tulevaisuus on aihe, joka huolestuttaa jokaista turvapaikanhakijaa, eikä sillä ole merkitystä tutkimusaiheeni kannalta. Kerroin haastateltaville ennen haastattelua, että en tule kysymään kysymyksiä heidän menneisyydestään tai tulevaisuudestaan. Halusin siten poistaa ahdistusta siitä, että he joutuisivat kertomaan minulle kipeistä asioista.

Mietin myös pitkään, kysyisinkö haastateltavilta oleskelulupapäätöksestä tai siitä, kauanko he ovat asuneet vastaanottokeskuksessa. Teoreettisessa viitekehityksessäni kävi ilmi, että pitkittynyt odottaminen lisää pahoinvointia. Lisäksi on luonnollista, että kielteinen oleskelulupapäätös vie motivaatiota lähteä kokeilemaan uutta (ks. luku 9.1 Sirkusleiri 10–22.10.2016).

Päätin jättää kysymykset pois, sillä uskoin heidän tuovan nämä asiat itse ilmi, jos niin haluavat.

8.2.3 Sisällönanalyysi ja teemoittelu

Työni on laadullinen ja tutkimuksellinen opinnäytetyö. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on havaintojen teoriapitoisuus. Tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat millainen yksilön käsitys tutkittavasta ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään. Tutkija siis päättää aina tutkimusasetelman, minkä takia teorian tulisi olla laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Argumentoinnin uskottavuus perustuu siihen, kuinka lähdemateriaalia osataan hyödyntää. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20–21.)

Opinnäytetyöni edustaa empiiristä tutkimusta. Empiirisessä analyysissä korostuu aineiston keräämis- ja analyysimetodit, joiden selostaminen auttaa lukijaa arvioimana työn luotettavuutta ja on olennainen osa tulosten uskottavuutta. Etiikan näkökulmasta on tärkeää turvata tutkittavien anonyymiyys ja ettei yksittäisiä ihmisiä tunnisteta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 21, 22.)

Tutkimukseni analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi ja tekniikkana hyödynsin teemoittelua. Litteroidun materiaalin analyysissä lähdin liikkeelle värikoodaamalla tekstit niin, että pysyin selvillä siitä, mitä kukakin oli sanonut. Tämän jälkeen jaoin tulokset kahden tutkimuskysymyksen mukaan. Näistä ryhmistä aloin etsiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja ryhmitelin tekstiä niiden mukaan. Nimesin luokat sisältöä kuvaavilla käsitteillä, joista syntyivät alaluokat.

Aineiston analyysissä käytin teoriaohjaavaa analyysiä eli abduktiivista päättelyä. Tutkimuskysymyksistäni muodostuivat tutkimukseni yläluokat: hyvinvointia vastaanottovaiheessa sekä sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutukset.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen havaintoni kahdelta sirkusleiriltä, sekä haastattelujen tulokset. Kuvaan samalla myös leirejä yleisesti antaakseni lukijalle paremman käsityksen siitä, millaista sosiaalinen sirkus voi olla. Viimeisessä alaluvussa pohdin tutkimuksen luotettavuutta.

9.1 Sirkusleiri 19–22.10.2016

Kulttuurikeskus PiiPoon Taide in Action -hankkeeseen tekemä syksyn 2016 ensimmäinen sirkusleiri oli 19–22.10.2016. Opinnäytetyöni alkuperäinen

suunnitelma oli tutkia sosiaalisen sirkuksen vaikutusta turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kokemaan hyvinvointiin ja haastattelut oli määrä tehdä tällä leirillä. Leirin sirkustunnit oli suunniteltu siten, että ensin oli vanhempien ja lasten yhteinen sirkustunti klo 12–13.30 ja klo 14–15.30 isompien lasten ryhmä, jonka kanssa minun oli tarkoitus haastattelut tehdä.

Sirkusleirin ajankohta oli valittu sen perusteella, että lapsilla oli tuolloin syysloma. Kävi kuitenkin niin, että isommat lapset saapuivat paikalle vain yhtenä päivänä. Haastatteluja en voinut tuolloin toteuttaa, koska minulla ei ollut lasten vanhempien lupaa haastatteluihin. Lapset olivat kuljetettu paikalle toisesta yksiköstä, joten en voinut myöskään etsiä vanhempia lupien saamiseksi.

Se, etteivät haastattelut onnistuneet, oli luonnollisesti aluksi pettymys. Sovimme leirillä toimineen sirkusohjaaja Riku Laakkosen kanssa, että voisin toteuttaa haastattelut toisella, noin kuukauden päästä olevalla leirillä, joka olisi täysi-ikäisille suunnattu tulisirkusleiri. Koska Taide in Action -hankkeen kohderyhmänä ovat alle 29-vuotiaat, ei haastateltavien vaihtumisesta ollut haittaa tutkimukseni kannalta. Haastateltavien täysi-ikäisyys mahdollistaisi myös sen, että voisin pyytää haastatteluluvat suoraan haastateltavilta.

Aamupäivien lasten ja vanhempien tunneille osallistui keskimäärin muutamia vanhempia ja alle 10 lasta. Osallistujat ja osallistujamäärät vaihtelivat hieman päivästä riippuen. Sirkusohjaajia oli kaksi, Riku Laakkonen ja Johanna Peltola. Äidit osallistuivat jonkin verran toimintaan lasten kanssa, mutta isät pääasiassa seurasivat sivusta tai puhuivat puhelimesta. Lapset sen sijaan tuntuivat nauttivan, kun pääsivät juoksemaan ympäri suurta liikuntasalia.

Tunnit aloitettiin alkupiirillä, jossa oli esimerkiksi esittelykierros jonkin leikin yhteydessä. Tämän jälkeen oli tempurata sirkusvälinein tai jokin lämmittelyleikki, kuten hippa, joka osoittautui lasten suosikiksi. Toinen suosikki oli lasten keksimä mörköleikki, jossa lapset veivät minut tai jonkun sirkusohjaajista sivuun, peittivät hänen kasvonsa ja kätensä värikkäin huivein, jonka jälkeen tämän mörön piti jahdata salissa juoksevia ja riemusta kiljuvia lapsia.

Tunneilla käytettyjä sirkusvälineitä olivat muun muassa jonglööripallot ja -keilat, diabolot, poit, flower stick -kepit, vanteet ja tasapainolaudat. Koska välineitä oli useita, löytyi jokaiselle jokin suosikki, missä oli hyvä. Kaikilla välineillä oli mahdollista tehdä sekä helppoja että vaativia temppuja, joten kaikki pystyivät osallistumaan ikänsä ja taitotasonsa mukaan.

Ohjaajat sovelsivat tuntien sisältöä lukien ryhmän tunnelmia. Välillä lasten riemu meni riehakkuuden puolelle, eivätkä he jaksaneet keskittyä ohjeisiin. Toisinaan he hakivat omatoimisesti uusia, sivussa olleita sirkusväli-

neitä ja kokeilivat niitä. Jos lapset eivät jaksaneet keskittyä johonkin tempuun, siirryttiin välineeltä toiselle. Välillä leikittiin hippaa osallistujien pyynnöstä ja jos meno vaikutti menevän levottomaksi, keräsivät ohjaajat lapset piiriin istumaleikkejä ja rauhoittumista varten. Päivän päätteeksi lapset saivat esittää yksin tai yhdessä muille oppimiaan taitoja haluamansa välineen kanssa.

Leirin viimeisenä päivänä kokeilimme lasten kanssa akrobatiaa, jolloin muutama vanhempi innostui ottamaan lapsistaan kuvia. Välillä ohjaajan piti rauhoitella lapsia odottamaan vuoroaan. Lapsilta vaadittiin kärsivällisyyttä myös siinä, että liikkeet saatiin tehtyä turvallisesti alusta loppuun.

Olin utelias kuulemaan ohjaaja Riku Laakkoselta oliko tunnelma tällä syksyn sirkusleirillä erilainen kuin aikaisemmalla kesällä olleella leirillä. Oleskelulupien saaminen Suomesta vaikeutui merkittävästi, kun humanitäärinen suojelu poistettiin ulkomaalaislaista sekä maalinjauksia muutettiin Irakin, Somalian ja Afganistanin turvallisuustilanteiden suhteen (Maahanmuuttovirasto 2016b). Esimerkiksi irakilaisista kielteisen päätöksen sai vuoden 2016 tammi-kesäkuussa 40 prosenttia, kun taas toukokuun laki- ja linjausmuutosten jälkeen tehdyissä irakilaisten päätöksistä kielteisiä oli 77 prosenttia. (Maahanmuuttovirasto 2016c.)

Laakkonen kertoi havainneensa aikuisissa apaattisuutta, eivätkä he olleet yhtä kiinnostuneita osallistumaan kuin aiemmin kesällä. Eräs isä oli ollut kesän leirillä tosi innokas oppimaan suomea ja kokeilemaan eri temppuja, mutta nyt hän ei osallistunut ja otti vain vähän kontaktia muihin. Lisäksi pariskunta kävi omalla äidinkielellään kireän oloista keskustelua. Sirkusleirin viimeisenä päivänä mies kertoi meille, että hän ja hänen perheensä olivat saaneet kielteisen päätöksen. Laakkosen mukaan oli luonnollista, ettei silloin sirkus kiinnosta.

Pienet lapset olivat Laakkosen mukaan tällä leirillä levottomampia ja keskenään riitaisampia kuin kesän leirillä. Myös keskittyminen oli aluksi heikompi kuin kesällä, mutta se parani kuitenkin loppua kohden. Laakkonen arvioi, että lapset tarvitsivat enemmän läheisyyttä ja yksilöllistä huomiota. ”Sirkus ei lajina niin kiinnostanut, vaan leikit. Oli tarve leikkiä ja tulla leikissä nähdyksi.” (Laakkonen 2016b.)

Vaikka haastattelut eivät tällä sirkusleirillä onnistuneetkaan, oli osallistuva havainnointi hauskaa ja hyödyllistä tutkimukseni kannalta. Ensinnäkin sain hyvän käsityksen siitä, millaista sosiaalinen sirkus todella on. Sain omakohtaista kokemusta turhautumisesta temppujen epäonnistuessa, mutta myös onnistumisen kokemuksia oppiessani jonglööraamaan kahdella pallolla.

Tämä sirkusleiri oli minulle myös ensimmäinen kosketus turvapaikanhakijoihin ja vastaanottokeskukseen. Vaikka minulla on kokemusta pakolaisten

kanssa työskentelystä ja olen lukenut paljon turvapaikanhakijoista, ei minulla kuitenkaan ollut kontaktia turvapaikanhakijoihin, eikä sitä kautta ymmärrystä heidän arjestaan. Päälimmäisenä tunteena leiristä jäi vanhempien apatia ja lasten riemu, mutta myös vallattomuus ja huomion tarve. Lisäksi jäin pohtimaan osallistujien motivaatiota. Jos ihminen ei voi hyvin ja hänellä on huoli omasta tulevaisuudestaan ja läheisten turvallisuudesta, on motivaatio uuden kokeiluun ja opetteluun heikkoa. Jos taas ihmisellä on toivoa, on hänellä energiaa kokea uutta.

Tämä leiri sai minut pohtimaan, onko turvapaikanhakijoiden hyvinvoinnin taso riittävä osallistuakseen sirkustoimintaan. Kuinka turvapaikanhakijat jaksavat osallistua järjestettyyn toimintaan ja mitä ovat ne pahoinvointia tuottavat tekijät, jotka mahdollisesti estävät osallistumisen? Päätin lisätä tämän kysymyksen nuorten turvapaikanhakijamiesten haastatteluihin. Lisäksi sain ajatuksen kysyä samaa vastaanottokeskuksen ohjaajilta, joten sovin vastaanottokeskuksen johtajan kanssa keskuksen ohjaajien haastattelut tulisirkusleirin yhteyteen.

9.2 Tulisirkusleiri 26–27.10.2016

Toinen sirkusleiri, eli tulisirkusleiri järjestettiin viikonloppuna 26–27.10.2016 klo 12–16 samassa vastaanottokeskuksessa kuin aikaisempi leiri. Tällä leirillä vetäjinä olivat Kulttuurikeskus PiiPoon tuliartistit Suvi Teerenhovi ja Antti-Jussi Kortesoja.

Ennakkoon tulisirkusleirille oli ilmoittautunut noin 15 osallistujaa. Kahta naista lukuun ottamatta osallistujat olivat nuoria miehiä. Tila jossa harjoittelimme, oli liikuntasali, jonka yhteydestä löytyvät kuntosali ja pelihuone. Kuulin vastaanottokeskuksen ohjaajalta, että tila on keskuksen asukkaiden käytettävissä viikonloppuisin, joten paikalla oli välillä runsaasti väkeä, joista osa osallistui tulisirkusharjoituksiin, osa seurasi sivusta ja osa touhusi muuta. Alkuun yritin pitää lukua osallistujista, mutta huomasin sen olevan mahdotonta osallistujien vaihtumisen ja eri aikaan saapumisen takia. Molempina sirkuspäivinä aktiivisesti osallistuneiden määrä oli ehkä noin kymmenen, mutta toimintaa kokeilleiden tai seuranneiden määrä oli huomattavasti suurempi, ehkä noin 40–50 henkeä.

Ensimmäinen tulisirkuspäivä alkoi ohjaajien esittelyllä ja samassa yhteydessä esittelin itseni. Esittelin itseni suomeksi ja englanniksi ja kerroin että olen tekemässä opinnäytetyötä, missä kaipaisin heidän apuaan. Kerroin, että haluaisin jossain vaiheessa jutella muutaman kanssa siitä, millaista heidän elämänsä vastaanottokeskuksessa on, sekä siitä, mitä he pitivät tulisirkuksesta. Tämän jälkeen ohjaajat näyttivät kaksi videota tulisirkusryhmästä, jossa he ovat mukana, jotta osallistujat saisivat käsityksen siitä mitä tulisirkus on. Esitykset näyttivät tekevän osallistujiin vaikutuksen, sillä molemmat videot saivat aplodeja.

Aluksi saimme opetella liikuntasalissa tulikepin pyörittämisen perusliikkeitä ilman tulta. Huomasin, että erilaisten liikkeiden oppiminen vaatii hyvää koordinaatiota ja lukuisia toistoja. Toiset osallistujat oppivat liikkeet nopeammin ja toiset hitaammin, mutta oli selvää, että tulisirkus oli kaikille uutta.

Ryhmähenki oli mielestäni hyvä ja kannustava. Osallistujat naureskelivat hyväntahtoisesti toistensa epäonnistumisille ja huvittivat toisiaan omilla liikkeillä. Osallistujat intoutuivat myös spontaaniin tanssiin, kun yksi osallistuja kiinnitti puhelimensa soittimeen ja soitti sillä arabialaista musiikkia. Tunnelma oli hilpeä; monet tanssivat, hassuttelivat ja kannustivat toisiaan.

Noin kahden tunnin harjoittelun jälkeen jokainen halukas sai kokeilla tulikepin pyörittämistä ulkona tulen kanssa. Sitä ennen ohjaajat kävivät kuitenkin läpi turvallisuussäännöt koskien muun muassa palavan kepin kuljetamista, sammuttamista, pukeutumista ja sitä, miten tulee toimia, jos vaatteet syttyvät palaamaan. Turvallisuussyistä vain kaksi sai kokeilla tulen pyörittämistä samaan aikaan.

Mielestäni tulisirkus oli elämyksenä voimakas. Päivä alkoi jo hämärtyä ja oli kylmää ja loskaista, mitkä loivat voimakkaan kontrastin kirkkaana palaville liekeille. Myös lamppuöljyn tuoksu ja liikkuvasta tulesta lähtevä kohiseva ääni olivat voimakkaita ja ainakin minulle uusia aistikokemuksia. Osallistujat taisivat jossain määrin jännittää tulta, sillä lähes kaikki näyttivät ensiyriyksellä unohtaneen suurimman osan liikkeistä, joita olimme juuri salissa harjoitelleet. Ainoat naisosallistujat kertoivat minulle pelkäävänsä tulta, joten he seurasivat ja kannustivat sivusta.

Samalla kun tuliharjoitukset olivat käynnissä, pyysin tulkin kanssa kahdelta mieheltä, voisinko kysyä heiltä opinnäytetyöhöni liittyviä kysymyksiä. Molemmat suostuivat, ja haastattelin heitä tulkin avulla erikseen läheisessä huoneessa. Tarjosin haastateltaville pienenä kiitoksen eleenä teetä ja keksejä haastattelun lomassa.

Toisena tulisirkuspäivänä kertosimme aluksi ilman tulta edellisenä päivänä opittuja liikkeitä ja harjoitelimme uusia. Suunnittelimme myös yhteisen koreografian, johon jokainen sai keksiä omia liikkeitä. Osallistujat olivat hyvin mukana, enkä havainnut heissä samaa epämukavuuden tunnetta, jota itse jähmeänä ihmisenä koin, joutuessani vuorollani heittäytymään improvisaatioon ringin keskelle.

Iltapäivästä oli jälleen ulkoharjoitukset tulen kanssa. Tällä kertaa otimme musiikkisoittimen mukaan, mikä loi tunnelmaa arabialaisen musiikin soidessa hämärtyvän vastaanottokeskuksen pihalla. Vaikka ulkona oli kylmä, oli tunnelma iloinen. Useimmat kuvasivat toistensa tuliesityksiä puhelimilla ja osa selosti samalla omalla äidinkielellään esitystään. Esitysten videokuvaus kännyköillä ja ryhmäkuvat tuliartistien kanssa kertovat mielestäni siitä, kuinka erikoinen kokemus tulisirkus oli ollut.

Tulisirkusleiri huipentui ohjaajien Suvi Teerenhovin ja Antti-Jussi Kortesojan tuliesitykseen, joka sai katsojilta innostuneen vastaanoton. Yksi tulisirkuksen hienoista puolista onkin sen visuaalisuus. Jos joku ei halua itse osallistua tulen pyörittämiseen, voi hän silti nauttia muiden esityksistä tai hän voi harjoitella ilman tulta.

Esityksen päättymisen jälkeen kiinnitin huomiota nuorten miesten kohteliaisuuteen, kuinka he auttoivat ohjaajia pakkaamaan ja kantamaan välineet autolle. Osallistujat kiittelivät kovasti mahdollisuudesta osallistua tulisirkukseen, mikä nousi esille myös haastatteluissani.

9.3 Haastattelutulokset

Seuraavaksi esittelen tutkimukseni nuorten turvapaikanhakijamiesten haastattelutulokset. Haastatteluista kolme tehtiin arabian tulkinn välityksellä ja yksi englantia ja suomea yhdistellen. Arabiankielisissä haastatteluissa tulkki on käyttänyt vastauksissa ”minä”, ”hän” ja ”he” muotoja, mikä saattaa hämmentää lukijaa sitaateissa. Tämän luvun haastattelutulokset ovat kuitenkin kaikki saatu nuorilta turvapaikanmiehiltä. Vastaanottokeskuksen ohjaajien haastatteluja käsittelen johtopäätösten yhteydessä.

Haastattelutulokset olen jakanut kahden tutkimuskysymyksen mukaisesti. Aluksi käsittelen hyvinvointia vastaanottovaiheessa ja sen jälkeen sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutuksia.

9.3.1 Hyvinvointi vastaanottovaiheessa

Haastatteluissa nousseita teemoja hyvinvoinnista vastaanottovaiheessa ovat olosuhteet ja arjen ongelmat, terveys, toimettomuus ja aktiviteetit, sosiaaliset suhteet ja turvapaikkaprosessi. Haastatteluissa nousi ilmi sekä hyvinvointia kuormittavia että tukevia tai ylläpitäviä tekijöitä.

Olosuhteet ja arjen ongelmat

Haastatteluissa oli yleistä, että aluksi haastateltavat kertoivat, kenties kohtelijaisuudesta, asioiden olevan hyvin, mutta sitten kertoivat ongelmista, mitä arjessa tulee vastaan. Vain yksi haastateltavista kertoi olevansa tyytyväinen elämäänsä vastaanottovaiheessa, eikä juuri kritisoinut oloja.

Elikkä hän sanoo, että kaikin puolin ihan hyvä olla täällä ja sanoo... hän henkilökohtaisesti kertoo mielipiteensä, että vastaanottokeskuselämä on tosi hankalaa, on jopa miettinyt palaamista (kotimaan nimi). Täällä on aika paljon hankalia asioita.

Onnellinen, ei ongelmaa. Tulin tänne vuosi sitten. Pidän tästä paikasta, kyllä, kyllä. Hyvä paikka.

Nuoret turvapaikanhakijamiesten mukaan pienet arjen ongelmat hankaloittavat elämää vastaanottokeskuksessa. Asumisoloja kuvataan ankeiksi, ahtaiksi ja huone pitää jakaa muiden kanssa. Yksi haastateltavista kritisoi myös siisteyttä. Talvi on myös ilmiö, johon turvapaikanhakijat eivät ole totuneet.

Aika menee, mutta hankalaa.

Se on nyt ihan esimerkiksi, että yhden pesukoneen varassa on kolmekymmentä ihmistä. Tämmöset pienet asiat aiheuttaa paljon vaivaa heille. Mutta tää on ihan pakollinen tilanne. Kestää tämän ajan.

Väliaikainenhan tämä on.

Pienet asiat aiheuttavat paljon vaivaa.

Nää on näitä arjen hankaluuksia mitkä saa miettimään paluuta (kotimaan nimi).

Kaksi haastateltavaa toi kuitenkin esille tyytyväisyyden vastaanottokeskuksen henkilökuntaa kohtaa, joiden sanotaan hoitavan hyvin hommat.

Ja keskuksen henkilökunta ovat todella hyviä ihmisiä. Ja ystävällisiä ihmisiä.

Terveys

Yksi haastateltavista toi esiin terveysongelmat, joista on vaikea päästä eroon. Sama ihminen toi esiin huolensa siisteydestä, tilojen jakamisesta ja ahtaudesta. Ehkä nämä tekijät lisäsivät alttiutta sairastumiseen ja hidastivat paranemista.

Eli se on tosiaan nää tilat ja sitten jos tulee esimerkiksi kiipeeks, jos iskee kuume tai joku muu sairaus, niin siinä kestää kauan että paranee.

Just näitä pieniä sairauksia joita tulee heille. Sitten tota hankala päästä näistä sairauksista eroon (haastateltu nostaa lahjetta ja esittelee ihottumaa jalassa).

Toimettomuus ja aktiviteetit

Kaikissa haastatteluissa elämää vastaanottokeskuksessa kuvailtiin jollain tavalla odottavaksi ja aikaa pyrittiin täyttämään. Kaksi haastateltavaa toi ilmi, että huoneessa istuminen ja liika miettiminen ja murehtiminen aiheuttavat pahoinvointia. Myös kotimaan asioista koetaan huolta. Yksi haastateltava kertoi päivien menevän lähinnä nukkuessa etenkin talvella.

Hän sanoi, että istuminen pahentaa vaan asioita ja miettii liikaa, mikä ei oo hyväks. Kaikki tällainen aktiviteetti on aina hyvä. Helpottaa ihan tälleen henkisesti.

Hän sanoi, että ihmiset... jonkin verran ongelmia, ihmiset on masentuneita ja tietysti tämä turvapaikkaprosessin asiat mietityttää. Nämä kielteiset päätökset, mitä eilen tuli muun muassa. Että kaikenlainen aktiviteetti helpottaa, ettei tarvi tuolla huoneessa miettiä. Ja tietysti kotimaan asiat heijastuvat tähän samaan.

Haastatelluista tyytyväisimmältä elämään vaikutti mies, joka pyrkii täyttämään päivänsä tekemisellä: vapaaehtoistyöllä, koululla ja kielenopiskelulla.

Minä olen asunut täällä yhden vuoden. Tänään olin koulussa. Yksi viikko, kaksi päivää koulua. Minä teen töitä toimistolla. Minä lasken toimistolla, koska asunnollani vain nukkuisin, mikä ei ole minulle hyväksi. Haluan tehdä töitä. Ilman rahaa, ei ongelma. Vain tehdä töitä, puhua ihmisten kanssa ja ymmärtää työtä, ymmärtää ihmisten puhetta, tosi hyvä. Minä pidän tästä.

Huoneessani vain nukun. Nukkuminen ei hyvä. Mielestäni se on tosi pahaksi minulle.

Haastattelussa tuli ilmi, että kotimaassa työskentely oli vaikeaa, mutta täällä ei niinkään. Hän piti siitä, että töissä pääsee keskustelemaan ihmisten kanssa ja oppii kieltä.

Kyllä, minä pidän ihmisten kanssa keskustelemisesta ja kävelemisestä ja puhumisesta. Ymmärrän vähän. Kielen ymmärtäminen – hyvä. Ja työn ymmärtäminen. Kotimaassa työ oli vaikeaa. Täällä ei niin, koska pidän työstä ja koulusta, kaikesta.

Jokainen haastatelluista kertoi pitävänsä urheilusta tai koki sen erittäin tärkeäksi. Kolmen miehen lempilaji on jalkapallo ja yhden lentopallo. Lentopallon pelaaja toi ilmi, että vastaanottokeskuksessa suurin osa ihmisistä pitää enemmän jalkapallosta. Käsitin haastatellun puheesta, että hän pitää liikuntahallia ongelmallisena paikkana pelata talvisin jalkapalloa.

Täällä on erilaista. Kuten jalkapallo. Hyvin monet pitävät jalkapallosta. Vain vähän pitää lentopallosta. Minä en pidä jalkapallosta, koska jalkapallo täällä on iso ongelma. Minä pidän lentopallosta. Vain lentopallosta, ei jalkapallosta. Sirkusta tänään, todella kiva! Pidän siitä.

Liikuntamahdollisuuksiin oltiin melko tyytyväisiä. Sali on auki neljä kertaa viikossa ja kesällä on hyvät mahdollisuudet pelata ulkona. Talviaikaan liikuntasalissa pelataan jalkapalloa ja lentopalloa. Kiinnostus jalkapallon peluuta kohtaan näkyi myös tulisirkusleirillä, jossa miehet pallottelivat keskenään aina kun oli tilaisuus.

Sosiaaliset suhteet

Yksi haastatelluista pitää suomalaisia ystävällisinä, mutta on yllätynyt siitä, ettei Suomessa olla niin sosiaalisia.

Hän sanoi, että sieltä mistä hän tulee, niin ollaan muutenki todella sosiaalisia niin kun ihan asuinympäristön, vanhempien, kaikkien kanssa ja vähän yllättyneitä, että Suomessa ei olla niin sosiaalisia.

Tietysti suomalaiset ihmiset, Suomen kansa on todella mukava, kaikki ovat hänelle ystävällisiä ollut, paljon saanut apua ja kaikkee.

Yksi haastatelluista sanoi, ettei vastaanottokeskuksessa ole sosiaalista elämää.

Ei oo hirveesti niin ku tällästä sosiaalista elämää. Hämätään itseämme soittamalla vanhemmille, sukulaisille ja ystäville (kotimaan nimi). Ja muuta tämmöstä tekemistä, että saa ajan kulumaan.

Ryhmässä oli samaan kieliryhmään kuuluvia miehiä, jotka näyttivät viihtyvän yhdessä. Kun kysyin haastattelussa yhdeltä mieheltä mitä mieltä hän oli tulisirkukseen osallistuneesta ryhmästä, hän vastasi: ”vastaanottokeskusystäviä, näin voi sanoa.”

Tulisirkukseen osallistuneiden ryhmään ja ryhmähenkeen oltiin tyytyväisiä. Ryhmässä oli keskenään tuttuja ihmisiä, jotka esimerkiksi pelasivat yhdessä jalkapalloa, mutta osa oli vieraita. Yhdessä haastattelussa kysyin ovatko eri kulttuurista tulleet ihmiset enemmän omissa porukoissaan vai tehdäänkö asioita yhdessä. Mies vastasi, että asioita tehdään yhdessä eikä kulttuurilla ole merkitystä.

Minun kerroksessa kaikki ovat arabeja. Minun ystäväni arabi, somali, kaikki... kaikki ihmisiä.

Turvapaikkaprosessi

Turvapaikkaprosessi on asia, joka luonnollisesti huolestutti. Yksi haastateltu toi ilmi harkinneensa paluuta kotimaahan.

Elikkä hän sanoo tää turvapaikkaprosessi todella hankala aihe ja että hän menee mielummin muuhun EU-maahan ja hakee sieltä turvapaikkaa, vaikka se rikkoisi sitä Dublin -sopimusta. Niin hän siltikin on miettinyt, että menee toiseen EU-maahan ja hakee sieltä turvapaikkaa.

Kuullessani hänen pettymyksestään, kysyin onko Suomessa erilaista mitä hän oli ennakkoon ajatellut. Hän vaikutti pettyneeltä Suomen turvapaikkamenettelyyn ja muiden keskustusten asukkaiden saamat kielteiset päätökset huolestuttivat häntä. Hän vertasi Suomen tilannettaan kauttakulkumaihin ja koki, että hänellä olisi paremmat mahdollisuudet jossain toisessa EU-maassa.

Ja tietysti tämä turvapaikkaprosessin asiat mietityttää, nämä kielteiset päätökset mitä eilen tuli muun muassa. Elikkä täällä ovat nämä kaikki asiat todella vaikeita. Hän ei tiennyt, hän ei osannut odottaa mitään, kun ei ollut mitään tietoa Suomesta. Kulki monta maata tullessaan Suomeen ja näki monet maat ja asiat paremmin näissä maissa. Että siellä on enemmän mahdollisuuksia tehdä asioita kuin Suomessa ja jos hän olisi tiennyt, että asiat ovat Suomessa näin, niin hän ei varmasti olisi tullut tänne.

Turvapaikkaprosessi huoletti muitakin haastateltavia ja kysyessäni, mikä auttaisi heitä voimaan paremmin, oli luonnollinen vastaus oleskelulupa.

9.3.2 Sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutukset

Sosiaalista sirkusta koskevista kysymyksistä nousseita teemoja ovat: erilainen kokemus, aktiviteettia, liikunnallisuus ja sosiaalisuus.

Erilainen kokemus

Kaikki haastateltavat kertoivat tulisirkusleirin olleen ensimmäinen kerta, kun he kokeilivat sirkusta. Kokemusta kuvailtiin mukavaksi, mielenkiintoiseksi, positiiviseksi, erilaiseksi ja uudeksi. Yksi haastatelluista koki tulenkäsittelyn olevan jännittävää ja kivaa.

Samaan aikaan urheilemista ja tota tämmöstä niin kun uutta asiaa, niin hieno homma oli tämmönen. Uutta.

Vähä niin ku tällästä erilaista, niin sai kyllä paremmalle tuulle. Eli jalkapallo on mitä he pääsääntöisesti pelaa ja tää oli tällänen erilainen, niin tykkäsivät kovasti.

Tämä on uutta ja erilaista, näen sen nyt. Minulle tämä on todella uutta. En ole nähnyt tällaista sirkusta kotimaassani.

Aktiviteettia

Myös sirkusta koskevilla kysymyksissä nousi ilmi, että kaikki aktiviteetti on tervetullutta vastaanottokeskuksessa. Yksi haastateltava kertoi, että jopa kauppaan meno tuo ison eron arkeen.

Suurimmaksi osaksi (aika) menee nukkuessa täällä, talvella varsinkin. Se on iso ero, että tämmöstä järjestetään täällä. Jos menevät kauppaan, ni jo siinä huomaavat eron.

Tykkäävät että on erilaista aktiviteettia, koska ovat täällä vähän niin ku... eli tukalat on oltavat. Ni kaikki tällainen aktiviteetti on hyvä.

Parempi on olla täällä, kun huoneessa istuminen. Ja ainoastaan tää talvi aiheuttaa semmosta, mihin he eivät oo tottuneet. Jatkuvaa liikkumista niin tää on aina hyvä asia heille.

Liikunnallisuus

Kaikki haastatelluista piti tulisirkusta fyysisenä tai liikunnallisena toimintana ja yksi miehistä arvioi liikkeiden olevan hyväksi ranteille. Yksi haastatelluista piti toimintaa haastavana, joka vaatii paljon harjoittelua, kun taas toisen mielestä liikkeet oppi suhteellisen helposti.

Sosiaalisuus

Haastateltavat arvioivat myös sirkustoiminnan sosiaalista vaikutusta. Haastatelluista kaksi koki tärkeänä sen, että keskuksen ulkopuolelta saapuu ihmisiä opettamaan heitä.

Olen onnellinen. Tänään, tosi hyvä. Kun tulin tänne olin onnellinen, koska... kaikki ihmiset täällä, kaikki suomi-ihmiset ovat tulleet tänne opettamaan minulle sirkusta. Olen onnellinen.

Ihan positiivinen ajatus on. On hyvä, että täällä käy ihmisiä ulkopuolelta vetämässä tämmöisiä aktiviteetteja.

Yhdessä haastattelussa kerroin, että oli mukava seurata osallistujien spontaania tanssimista, musiikin soittoa ja jalkapallon pelaamista. Tanssiin osallistunut haastateltava arvioi, että vierailijoilla vastaanottokeskuksen ulkopuolelta oli heihin positiivinen vaikutus, mikä sai heidät käyttäytymään eri tavalla kuin yleensä.

He eivät yleensä... (käyttäytyä sillä tavalla). Siinä on semmoinen ero tosiaan ku täällä käy ulkopuolisia ihmisiä, ni tulee

tämmönen fiilis, että soitetaan musiikkia, tanssitaan ja muuta.

Seuraavaksi kysyin haastateltavalta, onko ryhmähenki erilaista sirkustunnilta kuin asunnoilla.

On se erilaista, hän sanoi. Iso ero. Samalla lailla kun (kotiin nimi) esimerkiksi tulee vieraita tai jotain, ni ainahan siitä on iloks.

Yksi haastatelluista arvioi sirkustoiminnan lähentävän vastaanottokeskuksen ihmisiä.

(Sirkustoiminta) lähentää muita niin ku ja tulee paremmin toimeen. Helpottaa tätä vastaanottokeskuksen elämää, että mitä enemmän tekemistä, sen parempi.

9.4 Tutkimuksen luotettavuus

Haastattelun suhteen jouduin miettimään luottamuksen synnyttämistä haastateltaviin. Turvapaikanhakijat voivat suhtautua varauksella viranomaisiin, johtuen ikävistä kokemuksista lähtömaassa tai matkan varrella. Lisäksi turvapaikanhakija voi pyrkiä miellyttämään viranomaista vastamalla mitä arvelee tämän haluavan kuulla, jolloin hänen todellisia tarpeitaan on vaikea tunnistaa. (Jokinen ym. 2013, 184.)

Oli siis tärkeää, että miehet ymmärsivät, että en ole viranomainen enkä Maahanmuuttovirastosta, eikä minulla siten ole vaikutusta turvapaikanhakupäätöksiin. Korostin myös, ettei heillä ollut mitään velvoitteita keskustella kanssani, vaan haastattelut pohjautuivat täysin vapaaehtoisuuteen. Haastateltavien valitsemisessa minä olin kuitenkin aktiivinen osapuoli, sillä kukaan ei ilmoittautunut suoraan vapaaehtoiseksi. Kaikki, joita pyysin keskustelemaan kanssani opinnäytetyötäni varten, suostuivat.

Uskon, että haastattelutilanteessa luottamuksen synnyttämisessä auttoi tulkki, joka oli mukana kolmessa haastattelussa. Osallistujien suomen ja englannin kielen taito oli heikompi, mitä olin ennalta olettanut, joten arabiantaitoisen tulkin läsnäolo oli todella olennainen haastattelujen onnistumisen kannalta. Tulkin läsnäolo oli hyvä myös sen kannalta, että tutkimukseen osallistuneet ymmärsivät, kuka olen, mitä tutkin ja miksi.

Haastatteluihin osallistunut arabian tulkki toimii myös ohjaajana vastaanottokeskuksessa. Tämä on voinut vähentää haastateltavien jännitystä, koska hän oli heille ennestään tuttu. Se on kuitenkin voinut vaikuttaa myös siihen, mitä haastateltavat ovat kertoneet hyvinvoinnistaan ja arjestaan vastaanottokeskuksessa.

Tutkimuksen kannalta vieraskielisen haastattelussa on omat haasteensa. Ensinnäkin tulkin kanssa asioidessa on aina mahdollista, että käännettäessä sanojen merkitykset muuttuvat. Jälkeenpäin ajatellen olisin voinut kysyä tulkilta, kuinka sana hyvinvointi on käännettävissä arabiaksi. Jos taas haastattelu käydään tutkijalle vieraalla kielellä, on syytä kiinnittää huomiota siihen, millä kielellä aineisto esitetään. Litteroidun alkuperäiskielen kääntäminen on Nikanderin (2010, 432) mukaan osa laadullista analyysiä, joka ei ole vain teknistä kääntämistä ja käytännön valintoja.

Nikanderin mukaan käännöskäytännöt vaihtelevat tutkimuksissa. Hän viittaa Paolettiin (1998) ja Tholanderiin (2002), joiden mukaan tutkija saattaa jättää alkuperäisaineiston kokonaan näyttämättä esittäen vain käännöksen tai liittämällä alkuperäisaineiston erilliseksi liitteeksi. Toinen vaihtoehto on esittää alkuperäisaineisto, jota käännös seuraa rivi riviltä. Nikander on samaa mieltä Paul ten Havenin (1999, 93) kanssa siinä, että kirjoittajan tulisi pyrkiä näyttämään alkuperäisaineistoaan mahdollisimman paljon lukijalle, julkaisukielestä riippumatta. (Nikander 435–436.)

Työssäni päätin kuitenkin olla esittelemättä lukijalle englanninkielisiä lainauksia ja esitin vain käännökset. Tämä siitä syystä, että vain yksi haastattelu käytiin englanniksi. Muutoin muut sirkusleirille osallistuneet olisivat voineet tutkimuksestani päätellä, mitä englantia puhunut ihminen on sanonut, vaikka todennäköisyys siihen tuntuukin epätodennäköiseltä.

Englanniksi käydyssä haastattelussa haasteena olivat kieliongelmat ja minun piti esittää kysymykset hyvin yksinkertaisella englannilla. Litterointivaiheessa huomasin, että muutamassa kysymyksessä olin huomaamattani johdatellut haastateltavaa saadakseni kysymykset helposti ymmärrettävään muotoon. Olin esimerkiksi kysynyt: ”onko mukavaa kokoontua yhteen ja tehdä asioita yhdessä?” sen sijaan että olisin kysynyt: ”miltä tuntuu tehdä asioita porukalla?”. Hylkäsin tuloksista muutaman vastauksen, joissa olin johdatellut haastateltavaa.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 136) mukaan laadullisen aineiston luotettavuudessa käsitellään yleensä validiteettia (tutkitaan sitä mitä on luvattu) ja reliabiliteettia (tutkimuksen toistettavuus). Tutkimustehtäväni on pysynyt samana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Erik Alladin hyvinvointia koskevasta teoriaosuudesta sekä ensimmäisen sirkusleirin havainnoista nousi kuitenkin yksi uusi tutkimuskysymys, eli onko turvapaikanhakijoilla riittävästi voimavaroja, toisin sanoen resursseja, osallistuakseen sosiaaliseen sirkustoimintaan. Tutkimuksen käytännön toteutusta olen pyrkinyt kuvaamaan siten, että toistettavuus olisi mahdollista.

Minulla ei ollut aiempaa kokemusta haastattelujen tekemisestä, joten oli vaikeaa arvioida, mikä on riittävä määrä haastatteluja ja aineistoa. Haastattelujen kestot olivat 10–15 minuuttia per haastattelu. Kolmessa haastattelussa aikaa meni myös tulkkaamiseen. Haastatteluaineistoa olisi siten ehkä voinut olla enemmänkin.

Tuomen & Sarajärven (2009, 87) mukaan yksi tapa tarkastella aineiston riittävyttä on saturaatio eli kylläntyminen. Saturaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään. Aineiston analyysivaiheessa koin, että jokaisesta haastattelusta nousi uusia asioita, joten saturaatiopiste jäi tällä otannalla saavuttamatta. Vähäisen otannan takia tulosten luotettavuutta pyrin lisäämään täydentämällä tietoa vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja sirkusohjaajan haastatteluilla, sekä hyödyntämällä tulkinnoissa teoriaan pohjautuvaa asiantuntija- ja tutkimustietoa.

Teoria-aineiston luotettavuuden haasteena oli löytää ajantasaista tietoa turvapaikanhakijoista ja heitä koskevasta lainsäädännöstä. Turvapaikanhakuprosessin lainsäädäntöön on tullut muutoksia kuluneen vuoden 2016 aikana, joten on mahdollista, että työstäni löytyy vanhentunutta tietoa. Ajantasaisen tiedon löytämiseksi käytin paljon internet-lähteitä, esimerkiksi Maahanmuuttoviraston, Sisäministeriön ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen sivuja.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen johtopäätökset. Johtopäätöksissä haen vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen, joiden mukaan olen tehnyt jaon kahteen alalukuun. Johtopäätöksissä hyödynnän havaintojani sirkusleireiltä sekä nuorten turvapaikanmiesten haastattelujen keskeisiä tuloksia. Tulosten vertailukohtana käytän teoreettisen viitekehyksen asiantuntijatietoa sekä vastaanottokeskuksen ohjaajien haastatteluja, mutta pääpaino on kuitenkin miesten subjektiivisessa hyvinvoinnin kokemuksessa.

10.1 Nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksia hyvinvoinnistaan vastaanottovaiheessa

Hyvinvointia vastaanottovaiheessa koskevat tulokset on jaettu neljään alalukuun: kokemukseen hyvinvoinnista, hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin, hyvinvoinnin vertailukohtiin sekä osallistumisen esteisiin.

10.1.1 Kokemus hyvinvoinnista

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, millaiseksi nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat hyvinvointinsa vastaanottovaiheessa. Tähän kysymykseen hain vastausta kysymällä: ”kuinka sinä voit nyt, kun asut täällä?” Tähän yksi haastatelluista vastasi: ”kiitos Jumalan, hyvin menee.” Hän toi kuitenkin muiden kysymysten kohdalla ilmi monia hyvinvointiaan heikentäviä tekijöitä. Ensimmäisen tutkimuskysymykseen vastaamisessa jouduinkin tekemään enemmän tulkintaa sekä tarkastelemaan koko haastattelua.

Kaksi haastatelluista koki arjen vastaanottokeskuksessa olevan hankalaa, mutta muuten vointi oli ”ihan ok”. Yksi haastelluista miehistä kertoi olevansa tyytyväinen elämäänsä vastaanottokeskuksessa, eikä hän koko haastattelussa juuri tuonut ilmi hyvinvointiaan heikentäviä tekijöitä. Kielteisimminkin voinnistaan puhui mies, joka oli epävarma siitä, jäisikö Suomeen odotamaan päätöstä, vai lähtisikö takaisin kotimaahan tai toiseen EU-maahan. Hänen puheessaan toistui vastaanottoelämää kuvaavat sanat ”hankalaa” ja ”vaikeaa”.

10.1.2 Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä

Halusin opinnäytetyössäni selvittää myös, mitkä asiat vaikuttavat nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan vastaanottovaiheessa. Esittelen nämä tekijät Erik Allardtin hyvinvoinnin kolmen ulottuvuuden jaon mukaisesti.

Allardt (1976, 37) on jakanut erityyppiset tarpeet kolmeen luokkaan: elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (being). Kaikissa neljässä haastattelussa tuli ilmi elintason tarpeiden merkitys hyvinvoinnille. Allardtin mukaan elintason arvot ovatkin ensisijaisia hyvinvoinnissa (Allardt 1976, 41).

Tutkimuksessani elintason tyydyttymättömät tarpeet näkyivät arjen ongelmoina ja puutteellisina olosuhteina. Esille nousivat esimerkiksi ahtaat tilat, huoneen jakaminen muiden kanssa, tyytymättömyys siisteyteen, terveysongelmat ja pesukoneen jakaminen 30 ihmisen kanssa. Kahdessa haastattelussa oltiin kuitenkin tyytyväisiä vastaanottokeskuksen henkilökuntaan, joiden kerrottiin olevan mukavia ihmisiä ja tekevän hyvää työtä.

Mies, joka kertoi olevansa tyytyväinen elämäänsä vastaanottovaiheessa, nosti vahvasti esiin koulun ja työn merkityksen hyvinvoinnilleen. Jokisen ym. (2013, 178) mukaan osa turvapaikanhakijoista pyrkiikin jo vastaanottovaiheessa ulos odottavasta välitilasta, ja osaksi yhteiskuntaa sekä normaalia elämää. Työllisyys ja koulutus ovat Allardtin määrittelemän mukaan elintason toimintaresursseja. Tyydyttyneinä tarpeina nämä ovatkin resurssi itsessään, jotka auttavat uusien tarpeiden tavoittelussa. (Allardt 1976, 36, 39–40.)

Allardtin mukaan elintason osatekijät ilmaisevat sen, mitä kaikki ihmiset tarvitsevat. (Allardt 1976, 40). Lasken oleskeluluvan saamisen elintason tarpeisiin, sillä ilman sitä elämä Suomessa olisi todella vaikeaa. On luonnollista, että haastateltavien hyvinvointia heikentää huoli oleskeluluvan saamisesta. Myös uutiset kotimaasta aiheuttavat huolta. Toinen vastaanottokeskuksen ohjaajista arvioi, että huonot uutiset kotoa ja pitkä välimatka sukulaisiin aiheuttavat joillekin turvapaikanhakijoille ristiriitaisen ja epävarman tunteen siitä, onko vastaanottokeskus kuitenkin se oikea paikka olla.

Allardtin toinen hyvinvoinnin luokka on yhteisyyssuhteet (loving). Yhteisyyssuhteilla tarkoitetaan ihmisen tarvetta kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa toisista välittäminen ja pitäminen ilmaistaan. (Allardt 1976, 43.) Erityisesti yhdessä haastattelussa korostui yhteisyyssuhteiden merkitys. Mies kertoi, ettei vastaanottokeskuksessa ole juurikaan sosiaalista elämää ja, että he ”hämäävät itseään” soittamalla läheisille kotimaahan saadakseen ajan kulumaan. Kokemus sosiaalisen elämän puuttumisesta yllätti minut, sillä haastateltu oli sirkustunnilla todella sosiaalinen. Hän viihdytti kaikkia ja sain hänestä mielikuvan hauskana ja kaveriporukassa suosittuna miehenä. Arvelin samaa kieltä puhuneiden, noin 10 hengen porukan olleen hyviä ystäviä keskenään. Yksi haastatelluista kuvaili tulisirkukseen osallistunutta ryhmää sanoin: ”vastaanottokeskusystäviä, näin voi sanoa”.

Mietin, eroaako haastateltujen nuorten turvapaikanhakijamiesten käsitys ystävydestä omastani. Yksi haastatelluista arveli, etteivät suomalaiset ole niin sosiaalisia, kuin hänen kulttuurissaan. Ehkä tulkitsin heille luontaisen sosiaalisen käyttäytymisen ystävydeksi omiin käsityksiini peilaten. Mietin myös, vaikuttaako yhteisölähtöinen kulttuuri käsityksiin ystävydestä, ja korostuuko heidän merkittävässä ihmissuhteissa enemmän perheen ja suvun merkitys.

Toinen mahdollisuus on, että haastateltu tarkoitti sosiaalisten suhteiden puuttumisella romanttisia suhteita. Kuvittelisin, että vastaanottokeskus on ympäristö, jossa on vaikea solmia ja ylläpitää romanttisia suhteita. Ensinnäkin turvapaikanhakijoista suurin osa on miehiä. Myös huoneen jakaminen muiden kanssa vaikeuttaa mahdollisuutta seksuaaliseen elämään ja yksityisyyteen.

Migrant Men’s Well-Being in Diversityn tutkimuksessa todettiin läheisten suhteiden lisäävän maahanmuuttajamiesten kokemaa hyvinvointia sekä jatkuvuuden ja kuulumisen tunnetta. Yksinäisyys sitä vastoin heikensi hyvinvoinnin kokemusta. Lähisuhteiden puutteesta kärsivät maahanmuuttajamiehet ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa ja vaarassa kärsiä mielenterveysongelmista, luottamuksen puutteista, hauraasta identiteetistä ja kapeasta tulevaisuushorisontista. (Migrant Men’s Well-Being in Diversity 2015, 6–7.)

Allardtin hyvinvoinnin kolmas luokka on itsensä toteuttamisen muodot (being). Kaikissa haastatteluissa nousi itsensä toteuttamisen tarpeet. Huoneessa nukkuminen, toimettomuus ja oleskelulupapäätöksen ja kotimaan tapahtumien murehtimisen koettiin heikentävän hyvinvointia.

VTT Veronika Honkasalo Nuorisotutkimusseurasta toteaa yksin saapuneiden nuorten turvapaikanhakijoiden haastattelussa tulleen ilmi, että matkaan liittyvät traumaattiset kokemukset, perheen poissaolo ja oleskelulupaprosessi valtaavat helposti nuoren mielestä niin paljon tilaa, että muu-

hun elämään on vaikea keskittyä. Honkasalon mukaan pahimmillaan odottaminen vie elämäninnon kokonaan. Nuoret kertoivat opiskelun ja mielekkään vapaa-ajantoiminnan helpottavan välitilassa olemista ja odottamiseen liittyvää turhautumista. (Honkasalo 2016.)

Myös opinnäytetyöni haastatteluissa nousi vahvasti ilmi, että kaikenlainen aktiviteetti koettiin hyvänä. Kaikille haastatelluista liikunta oli tärkeä harrastus ja liikuntamahdollisuuksiin vastaanottokeskuksessa oltiin melko tyytyväisiä. Kahdelle miehistä jalkapallo oli ollut tärkeä harrastus jo kotimaassa. Ehkä harrastuksen jatkaminen Suomessa on ollut yksi pysyvä elementti ja osa vanhaa identiteettiä, kun kaikki muu ympärillä on vaihtunut. Lisäksi havaitsin miesten olevan todella taitavia jalkapallossa, joten ehkä lajin harrastaminen vahvistaa myös heidän itsetuntoaan.

Migrant Men's Well-Being in Diversityn tutkimuksessa todettiin, että urheilu oli monelle maahanmuuttajamiehelle kuulumisen tunteiden lähde ja tapa osallistua yhteisöihin. Harrastukset toimivat väylänä sosiaalisten suhteiden luomiseen ja niiden ylläpitoon. Etenkin maahanmuuttajille voi olla haastavaa päästä paikallisiin, epävirallisiin sosiaalisiin verkostoihin, mutta urheilu tarjoaa tähän mahdollisuuden. (Migrant Men's Well-Being in Diversity 2015, 10.)

10.1.3 Hyvinvoinnin vertailukohtat

Turvapaikanhakijat ovat hyvin heterogeeninen joukko. Turvapaikkaa haakeva on voinut olla kotimaassaan varakas ja korkeassa asemassa, tai pienituloinen ja vähäisen koulutuksen saanut. Siten esimerkiksi vastaanottokeskuksen asuintilat voidaan kokea hyvin eri tavoin. THL:n mukaan ihmisen tyytyväisyyteen elämäänsä kohtaa vaikuttaakin se, millainen on yksilön näkemys siitä, millainen hänen terveytensä ja materiaalisen elintasonsa tulisi olla (Karvonen ym. 2010, 13).

Mielenkiintoista nuorten turvapaikanhakijamiesten haastatteluissa oli se, millaisia odotuksia heillä oli elämälle vastaanottokeskuksessa. Heidän puheestaan kävi ilmi, etteivät odotukset vastaanottovaiheen elämälle olleet yhtä korkeat, mitä tavalliselle elämälle. Pyynnöstäni, he kuitenkin nimesivät hyvinvointiinsa vaikuttavia seikkoja: ”Hän ymmärtää, että (tämä) on vastaanottokeskuselämää, mutta saisi olla enemmän tilaa---”. Vastaanottoaika koettiin väliaikaiseksi elämänvaiheeksi, mikä pitää vain kestää.

Se on nyt ihan esimerkiks, että yhden pesukoneen varassa on kolmekymmentä ihmistä. Tämmöset pienet asiat aiheuttaa paljon vaivaa heille. Mutta tää on ihan pakollinen tilanne. Kestää tämän ajan. Väliaikainenhan tämä on.

THL:n mukaan ihmiset vertaavat asemaansa ja odotuksiaan hyvästä elämästä siihen yhteisöön, jossa hän elää (Karvonen ym. 2010, 13). Mielenkiintoista tämä on tarkasteltaessa turvapaikanhakijoiden hyvinvointia, sillä

he siirtyvät kulttuurista toiseen, joten kokemusta omasta hyvinvoinnista voidaan verrata moneen yhteisöön.

Tämä kävi ilmi myös kahdessa haastattelussa. Yksi haastatelluista kertoi pitävänsä työstään Suomessa, eikä työ ollut hänestä niin vaikeaa kuin kotimaassa oli ollut. Toinen esimerkki tuli mieheltä, joka kertoi vastaanotto-keskuselämän olevan vaikeaa ja harkinneensa lähtöä Suomesta. Hän vertasi Suomea muihin EU-maihin, joita oli tulomatalla nähnyt.

Kulki monta maata tullessaan Suomeen ja näki monet maat ja asiat paremmin näissä maissa, että siellä on enemmän mahdollisuuksia tehdä asioita kuin Suomessa. Ja jos hän olisi tiennyt, että asiat ovat Suomessa näin, niin hän ei varmasti olisi tullut tänne.

Hänen pettymyksensä taustalla saattoi olla toukokuussa 2016 kiristynyt turvapaikkamenettely, sillä hän toi esiin huolensa kielteisiin oleskelulupapäätöksiin, joita keskukseseen oli tullut muun muassa haastattelua edeltäneenä päivänä. Honkasalon (2016) mukaan mielialat voivat tarttua ihmiseltä toiseen tiiviisti asutuissa vastaanottokeskuksissa. On luonnollista, että muiden saamat kielteiset päätökset aiheuttavat ahdistusta, ja tämä saattoi vaikuttaa miehen tunnelmiin haastatteluhetkellä. Mies korosti kuitenkin, että suomalaiset ovat olleet todella mukavia ja ystävällisiä ja, että hän on saanut heiltä apua.

Yllätyin hieman siitä, etteivät miehet haastatteluissa vertaileet vastaanottokeskuksen oloja muihin keskuksiin. Toinen vastaanottokeskuksen työntekijöistä kertoi turvapaikanhakijoiden pitävän yhteyttä eri vastaanottokeskuksissa asuviin tuttuihin ja vertailevan keskenään asuinoloja. Työntekijän mukaan keskuksen sijainti on kuitenkin tärkein tekijä viihtyvyyden kannalta. Vastaanottokeskuksen toivotaan sijaitsevan lähellä kaupunkia ja kauppia, jolloin on helppo viettää aikaa vastaanottokeskuksen ulkopuolella.

10.1.4 Osallistumisen esteitä

Ensimmäisen sirkusleirin isompien lasten ryhmän poissaolot ja kielteisen päätöksen saaneiden vanhempien passiivisuus ja apaattisuus sirkustunnilta saivat minut miettimään, onko turvapaikanhakijoiden hyvinvoinnin taso sellainen, että heillä on voimia, tai Allardtin käyttämän termin mukaisesti resursseja, osallistua sosiaaliseen sirkukseen. Kysyin haastateltavilta: ”Kuinka sinusta ihmiset osallistuvat tällaiseen (sirkus) toimintaan?”. Kysymys oli ainoa, jossa pyysin haastateltavia arvioimaan muiden hyvinvointia. Arvelin, että on mahdollista, että kaikkein huonoimmin voivat jättäytyvät toiminnan ulkopuolelle. En kuitenkaan saanut vastusta tähän kysymykseen. Ehkä kysymystä ei ymmärretty, tai he eivät halunneet puhua muiden puolesta. Yksi haastatelluista vastasi kuitenkin, että kaikki aktiviteetti on hyväksi, ettei tarvitse olla asunnolla.

Kysyn samaa vastaanottokeskuksen työntekijältä, joka arvioi, että keskuksen asukkaat osallistuvat hyvin kaikkeen järjestettyyn toimintaan. Erilaiset toiminnat vetoavat eri kohderyhmiin, esimerkiksi naisiin, miehiin, nuoriin tai vanhempiin ihmisiin. Vastaanottokeskuksen omille retkille osallistumiseen vaikuttaa reissun hinta eli onko turvapaikanhakijoilla rahaa osallistua siihen.

Toinen vastaanottokeskuksen työntekijöistä kertoi, että osa turvapaikanhakijoista on aktiivisempia, harrastavat ja lähtevät omatoimisesti keskuksen ulkopuolelle. Osalla taas voi olla perusarkirytmä päälallaan. He sinittelevät niinä päivinä, kun on koulua tai työtä, mutta muuten saattavat nukkua päivät ja valvoa yöt. Toimintaa osallistumisen esteenä vapaa-ajalla voi siis olla silkkä väsymys. Lisäksi hän arveli turvapaikanhakijoiden aktiivisuuden vaikuttavan se, onko ihminen saanut kesuksesta ystäviä, ja kuinka hän kokee olevansa osa tuota ryhmää.

Vastaanottokeskuksen ohjaajat helpottavat turvapaikanhakijoiden osallistumista vapaa-ajan toimintaan tiedottamalla ja muistutteleamalla tapahtumista. Lisäksi he voivat auttaa asukkaiden kuljetuksissa, kuten ensimmäisellä sirkusleirillä, jolle saapui osallistujia toisesta yksiköstä.

Sirkusohjaajan taas voi poistaa osallistumisen esteitä kulttuurisensitiivisillä tuntisuunnitelmillä. Laakkosen (2016a) mukaan esimerkiksi naisohjaajan läsnäolo mahdollistaa niiden naisten osallistumisen, jotka eivät halua olla miehen ohjattavana. Toisen henkilökohtaista reviiä on kunnioitettava ja tämä otetaan huomioon esimerkiksi akrobatiaharjoitteissa, jotka edellyttävät toiseen koskemista.

10.2 Nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen vaikutuksesta hyvinvointiinsa

Toisen tutkimuskysymykseni aiheena oli selvittää, kuinka nuoret turvapaikanhakijamiehet kokevat sosiaalisen sirkuksen vaikuttavan hyvinvointiinsa. Koska tulisirkusleiri oli vain kahden päivän mittainen, tarkastellaan tutkimuksessa sirkustoiminnan välittömiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia osallistujiin.

Tutkimustulokset esittelen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten vaikutusten kautta. Lopuksi pohdin, kuinka sosiaalista sirkustoimintaa voisi kehittää vastaamaan entistä paremmin nuorten turvapaikanhakijamiesten tarpeisiin ja kuinka Taide in Action -hankkeen tavoitteet toteutuivat sirkusleireillä.

Tulisirkus koettiin liikunnalliseksi toiminnaksi, joka oli hyvää liikuntaa esimerkiksi ranteille. Yksi haastatelluista koki liikkeen olevan helppo oppia, kun taas toinen koki tarvitsevänsä enemmän harjoittelua. Harjoituksissa

kaikki lähtivät opettelemaan samalta tasolta, sillä tulisirkus oli lajina kaikille uusi. Mielestäni tämä mahdollisti sen, ettei kenelläkään ollut suorituspainetta. Osallistujat pystyivät nauramaan itselleen ja kääntämään liikkeissä epäonnistumiset huumoriksi. Uuden lajin opettelu yhdessä, näky myös toisten kannustamisena ja rohkaisuna, etenkin tulen kanssa harjoittellessa.

Miehet kertoivat, että tulisirkustunnit tekivät iloiseksi ja auttoivat jaksamaan henkisesti. Osallistuessani toimintaan, huomasin liikkeiden oikein tekemisen vaativan täyttä keskittymistä. Kinnusen ja Lindmanin (2013a, 9) mukaan sirkustoiminnassa huomio keskitetäänkin oman kehon ja välineiden hallintaan, tasapainoon ja liikkeeseen. Vastaanottokeskuksen työntekijä arvioi sirkuksen eduksi toiminnallisuuden ja erilaisuuden. Hän arveli sirkuksen olevan elämys, joka vie turvapaikanhakijoiden ajatukset hetkeksi muualle arjen murheista. Hän nosti myös esille, että on tärkeää, että turvapaikanhakijoille tarjotaan erilaisia aktiviteetteja, jotta jokainen löytäisi edes yhden itselle tärkeän jutun.

Haastatteluissani tuli ilmi, että miehet kokivat tärkeäksi sen, että sirkusohjaajat saapuivat keskuksen ulkopuolelta opettamana heitä. Yksi haastatteluista arveli, että vierailta (eli sirkusohjaajilla) oli iso ero ryhmän tunnelmaan. Aivan kuten kotimaassa oli ollut: ”ainahan siitä (vieraista) on iloks”.

Sosiaalinen sirkus yhdisti ihmisiä, jotka eivät tavallisesti olleet paljon tekemisessä keskenään. Etenkin jalkapalloilijoilla ja lentopalloilijoilla tuntui olevan omat harrastusporukat. Yksi haastatteluista arvioi, että sirkustoiminta lähentää ihmisiä ja että on helpompaa tulla toimeen keskenään. Arvelen, että pidempikestoinen sirkusharrastus olisi sekoittanut olemassa olevia porukoita enemmän ja lisännyt yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toisaalta taas pitkäaikaisessa toiminnassa osallistujat vaihtuisivat usein vastaanottokeskuksen asukkaiden vaihtumisen myötä.

Vaikuttava sirkus -hankkeen tutkimuksissa sirkuksen todettiin rikastuttavan arkielämää tuoden siihen vaihtelua ja virkistystä (Kinnunen & Lindman 2013a, 11). Myös työni haastatteluissa tulisirkuksen kerrottiin tuovan suuren eron arkeen. Toiminta koettiin uutena, erilaisena, positiivisena ja mielenkiintoisena kokemuksena. Tulisirkus oli elämys, jota tallennettiin aktiivisesti puhelimilla ja mahdollisesti myös jaettiin sosiaalisessa mediassa.

Tulenpyöritys houkutti myös muita vastaanottokeskuksen asukkaita seuraamaan harjoituksia hämärtyneen ja talvisen vastaanottokeskuksen pihaalle. Yksi tulisirkuksen, kuten muunkinlaisen sosiaalisen sirkuksen eduista on se, että se tarjoaa myös katsojille mielenkiintoisen elämyksen.

Tavoitteenani oli selvittää myös, voiko sosiaalista sirkustoimintaa kehittää edelleen vastaamaan paremmin nuorten turvapaikanhakijamiesten tarpeisiin. Kysyessäni, oliko sirkustunneilla jotain, mitä osallistujat haluaisivat muuttaa, vastasivat haastatellut, että ”kaikki on hyvin” tai sanoivat, että

he eivät osaa arvioida tuntien sisältöä, koska kokeilivat lajia ensimmäistä kertaa. Haastateltavat ilmaisivat minulle kuitenkin kiitollisuutensa siitä, että tällaista toimintaa järjestettiin.

Erittäin hienoja liikkeitä, hienoja asioita mitä te teette, mutta hän ei osaa arvioida (mitä haluaisi muuttaa tuntien sisällössä) kun ei ole ennen kokeillut.

Hän kiittää kovasti näistä mahdollisuuksista, teette hyvää työtä.

Haastatteluissa kävi ilmi, että miehet kokivat liikunnan tärkeäksi hyvinvointinsa kannalta. Tulisirkus koettiin fyysiseksi toiminnaksi, mutta arvelen sen olleen kuitenkin kevyttä esimerkiksi kovasykkeiseen jalkapallon pelaamiseen tottuneille nuorille miehille. Lihaskuntoharjoittelu tai sykettä nostava aerobinen liikunta voisi sopia hyvin sirkustoiminnan oheen. Myös Hilikka Hyttinen suosittelee *Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaassa* nuorille aikuisille sirkustoiminnan oheen fyysisiä harjoitteita ja pelejä, kuntopiiriä, voimaharjoittelua ja venyttelyä (Hyttinen 2011, 35).

Tulisirkuksen ohjaajat osasivat hienosti hyödyntää osallistujien jalkapallotaustaa alkulämmittelyssä, jossa pelattiin jalkapalloa karhu- tai rapukävelyasennossa.

Mietin voisiko osallistujien taitavaa pallonkäsittely hyödyntää myös sirkusesityksissä. Voisiko jalkapallokikkailu olla esimerkiksi yksi harjoiteltava sirkusnumero? Kinnusen ja Lindmanin mukaan sirkustoiminnassa yhdistyvät hienosti fyysinen liikunta ja kulttuuri, joten se tarjoaa monipuolisen alustan itsensä toteuttamiseen. Juuri liikunnan ja kulttuurin yhdistelmä tekee sirkuksesta erityisen lajin. (Kinnunen & Lindmanin 2013a, 12.)

Mietin voisiko vastaanottokeskuksen henkilökuntaa voisi olla mukana sirkusesitysten suunnittelussa, tuomassa esille turvapaikanhakijoiden piileviä taitoja ja vahvuuksia. Sirkusesityksissä voidaan hyödyntää erinomaisesti esimerkiksi musikaalisuutta tai luovuutta lavasteiden tai puvustuksen suunnittelussa ja valmistamisessa. Sirkusleirin ohjaaja Riku Laakkosen (2016) mukaan sirkustoimintaan osallistuminen tarjoaa vastaanottokeskuksen ohjaajalle mahdollisuuden nähdä turvapaikanhakijat uudessa valossa.

Mielestäni yksi tulisirkusleirin hienoimmista hetkistä oli se, kun yksi miehistä liitti puhelimensa stereoihin ja soitti arabialaista musiikkia, jolloin osallistujat alkoivat tanssia ja keksivät omia liikkeitä tulikepeillä. Tilanne oli spontaani ja suunnittelematon. Haastattelussa musiikin soimaan laittanut mies kertoi, että se ei ollut heiltä tavallista käytöstä. Vierailta ulkopuolelta oli heihin sellainen vaikutus. ”Siinä on semmonen ero tosiaan, ku täällä käy ulkopuolisia ihmisiä, ni tulee tämmönen fiilis, että soitetaan musiikkia, tanssitaan ja muuta.”

Mielestäni tuossa hetkessä kuvastui hyvin sosiokulttuurinen innostaminen. Tulisirkusohjaajat loivat tunnelman ja tilan, mutta sen tilanteen hauskanpito ja irrottelu lähtivät osallistujista itsestään. Leena Kurjen mukaan toiminnassa ihminen voi herätä tietoisuuteen omasta, yhteisönsä tai yhteiskunnan tilasta. Toiminta tapahtuu yhdessä toisten ihmisten kanssa, jotka jakavat yhteiset unelmat ja tavoitteet paremmasta arkipäivästä. (Kurki 2011, 43–44.)

Toivon, että miehet tuossa tilanteessa huomasivat, kuinka he voivat itse vaikuttaa toistensa hyvinvointiin ja luoda keskenään positiivisia hetkiä, jotka auttavat unohtamaan hetkeksi arjen murheet. Mielestäni ohjaajat osasivat tukea nuorten turvapaikanhakijamiesten toimijuutta niin, että tulisirkusleiristä tuli juuri näiden osallistujien näköinen. Tämä näkyi esimerkiksi ohjaajien tulisirkusesityksessä, jonka taustalla soi yhden osallistujan valitsema arabialainen musiikki.

Arvioisin, että Taide in Action -hankkeen tavoitteet ”turvapaikanhakijoiden aktiivisuuden ja hyvinvoinnin tukemisesta ja innostavan yhteisöllisen toiminnan tuottamisesta” toteutuivat leireillä hyvin (Kulttuurikeskus PiiPoo n.d.c). Toiminta oli uutta ja erilaista, se toi yhteen vastaanottokeskuksen asukkaita ja mahdollisti eriasteisen toimintaan osallistumisen katsojasta ja kannustajasta aina esiintyjään saakka.

11 POHDINTA JA ITSEARVIOINTI

Opinnäytetyöaiheeni valintaan vaikutti kiinnostukseni monikulttuurista työtä kohtaan. Halusin kehittää ammatillista osaamistani turvapaikanhakijoiden tukemisesta, sillä minulla ei ollut siitä aikaisempaa kokemusta. Lisäksi halusin nähdä, kuinka kulttuurilähtöisiä menetelmiä hyödynnetään sosiaalialalla. Vaikka tutkimuskysymykseni nousivat Taide in Action -hankkeen tavoitteista ja sosiokulttuurisesta innostamisesta, huomaan nyt tutkimuskysymyksieni vastaavan täysin myös oman ammatillisen osaamisen kehittämisen tarpeisiin sekä kiinnostuksen kohteisiin.

Opinnäytetyöni aikataulu venyi kuukaudella, sillä en onnistunut tekemään haastatteluja lapsille ensimmäisellä sirkusleirillä, kuten olin alun perin suunnitellut.

Kohderyhmän vaihtuminen lapsista täysi-ikäisiin aiheutti sen, että minun oli kirjoitettava opinnäytetyöni kohderyhmäkuvaus osittain uusiksi. Lisäksi tein muutoksia tutkimusmenetelmiin, haastattelukysymyksiin sekä suostumuslomakkeeseen haastattelua varten. Lasten ja nuorten kanssa olin ajatellut hyödyntäväni kuvakortteja ja piirtämistä haastattelun ohella. Täysi-ikäisten arvelin pystyvän kommunikoimaan suullisesti lapsia ja nuoria syvällisemmin, joten jätin kuvakortit ja piirtämisen pois.

Työssäni tulokset nuorten turvapaikanhakijamiesten kokemasta hyvinvoinnista ovat suhteessa laajemmat, kuin tulokset kohderyhmän kokemuksista sosiaalisen sirkuksen vaikutuksesta hyvinvointiinsa. Koen kuitenkin, että tieto nuorten turvapaikanhakijoiden hyvinvoinnista on jo itsessään arvokasta ja ajankohtaista. Veronika Honkasalon mukaan yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten puolesta puhuvat usein muut kuin he itse, kuten asiantuntijat, viranomaiset ja media. (Honkasalo 2016.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja Kulttuurikeskus PiiPoo voi jatkossa halutesaan hyödyntää hyvinvointia koskevaa tutkimustietoa kehittäessään uusia turvapaikanhakijoiden hyvinvointia tukevia kulttuuripalveluita. Sirkustoitinnan kannalta olennaisin tutkimustulos nuorten turvapaikanhakijamiesten tarpeista oli se, että vastaanotokeskuksessa kaivataan aktiviteettia, joka auttaa sosiaalisten suhteiden muodostumisessa ja joka vie ajatukset hetkeksi pois arjen murheista.

Tutkimustehtävänäni oli tutkia sosiaalisen sirkuksen välittömiä hyvinvointivaikutuksia. Myös vaikuttavuustutkimus on ajankohtaista. Rajahongan mukaan vaikuttavuuden arvioinnin merkitys yhdistyksissä on kasvanut viime vuosina. Esimerkiksi hankkeiden rahoittajat haluavat toiminnan olevan tavoitteellista ja myös seurata siinä onnistumista. Yhdistysten on pysyttävä osoittamaan palvelutoimintansa laatu ja vaikutukset sekä palveluiden ostajille että käyttäjille. (Rajahonka 2013, 9–10.) Tutkimustuloksissani ilmeni, että sosiaalinen sirkus toi toivottua aktiviteettiä, iloa ja elämystä nuorten turvapaikanhakijamiesten arkeen.

Olen kiitollinen siitä, että pääsin seuraamaan neljän kulttuurialan ammattilaisten työskentelyä sirkusleireillä. Opin myös kuinka paljon taustatyötä ja suunnittelua ohjaustuntien suunnittelu vaatii. Opinnäytetyöprosessi vahvisti oletukseni siitä, että sosiaalialalla käytettävillä luovilla ja taidelähtöisillä menetelmillä on todellista vaikutusta ihmisten kokemaan hyvinvointiin. Sillä kuten Kuopion yliopiston psykiatrian professori Johannes Lehtonen (2005, 5–6) kirjoittaa: ”Luovuuden osuus terveyden säilyttämisessä ja kuntoutumisessa ei ole pehmeää lääketiedettä, vaan vaikutukseltaan yhtä todellista ja kovaa kuin perinteiden lääketiede.”

LÄHTEET

- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.
- Grönholm, P. & Santto, M. (2016). *Puoli vuottani Suomessa*. Elämää vastaanottovaiheessa – Ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret -seminaari 22.9.2016, Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Halla, T. (2007). Psykkisesti sairas maahanmuuttaja. *Duodecim* 123. Haettu 11.1.2017 osoitteesta <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo96297.pdf>
- Helavirta, S. (2007). Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. *Yhteiskuntapolitiikka-YP* 72(6), 629–640. Haettu 19.10.2016 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>
- Honkasalo, V. (2016). *Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyyssverkostoja ja tietoa*. Nuorisotutkimusseura ry. Haettu 25.11.2016 osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma28>
- Hyttinen, H. (2011). Sosiaalinen sirkus -hanke 2009–2011. Teoksessa S.-C. Kakko & P. Karkkola (toim.) *Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas*. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Haettu 11.1.2016 osoitteesta http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_opaat/Sosiaalisen_sirkuksen_hyvien_kaytantojen_opas.pdf
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. (1997). *Sosiaalipedagogiikka*. Helsinki: WSOY
- Jokinen, R., Miettinen, J. & Mikkonen, M. (2013). Monikulttuurinen ohjaus turvapaikanhakijoiden vastaanotokeskuksessa - työskentelyä välitilassa. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) *Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 174–190.
- Kakko, S.-C. Alkusanat. Teoksessa S.-C. Kakko & P. Karkkola (toim.) *Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas*. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, 8–9. Haettu 11.1.2016 osoitteesta http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_opaat/Sosiaalisen_sirkuksen_hyvien_kaytantojen_opas.pdf
- Karvonen, A., Moisio, P. & Vaarama, M. (2010). Johdanto. Teoksessa P. Moisio, M. Vaarama & A. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*, 10–19. Haettu 11.1.2017 osoitteesta <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1>

Kinnunen, R. & Lindman, J. (2013a). Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta. Teoksessa K. Kekäläinen & S.-C. Kakko. *"Siellä on suupielet korvissa": hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta*. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampereen yliopisto. Haettu 6.9.2016 osoitteesta www.uta.fi/cmt/index/siella-on-suut-korvissa-web-2013.pdf.

Kinnunen, R. & Lindman, J. (2013b). Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen. Teoksessa K. Kekäläinen & S.-C. Kakko. *Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen*. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Haettu 6.9.2016 osoitteesta www.uta.fi/cmt/index/Opas-sirkuksen-hyvinvointivaikutusten-tutkimukseen.pdf

Korhonen, V. (2013). Haasteena monikulttuuriset ohjaustilanteet – sosiokulttuurisen oppimisen ja kulttuurien välisen viestinnän näkökulmia. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) *Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 56–70.

Korhonen, V. & Puukari, S. (2013). Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) *Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–32.

Kulttuurikeskus PiiPoo. (n.d.a). *Taidetta ja kulttuuria kaikille!* Haettu 2.12.2016 osoitteesta <http://www.kulttuuriipiipoo.fi/content/fi/1/10093/Info.html>

Kulttuurikeskus PiiPoo. (n.d.b). *Ideologia*. haettu 2.12.2016 osoitteesta <http://www.kulttuuriipiipoo.fi/content/fi/1/20056/Ideologia.html>

Kulttuurikeskus PiiPoo. (n.d.c). *Taide in Action -hanke*. Haettu 2.12.2016 osoitteesta <http://www.kulttuuriipiipoo.fi/content/fi/1/20361/TAIDE%20IN%20ACTION%20-hanke.html>

Kurki, L. (2011). Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisötyönä. Teoksessa P. T. Ruuskanen, K. Savolainen & M. Suonio (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. Kuopio: UNIpress Oy, 39–68.

Laakkonen, R. (2016b). Kesken jäänyt haastattelu. Sähköposti tekijälle 26.10.2016.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746. Haettu 14.10.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110746>

Lehtonen, J. (2005). Alkusanat. Teoksessa M.T. Hyyppä & H-L. Liikanen. *Kulttuuri ja terveys*. Helsinki: Edita Prima Oy

Maahanmuuttovirasto. (2009). Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Haettu 6.10.2016 osoitteesta http://www.kotouttaminen.fi/files/39021/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf

Maahanmuuttovirasto. (2016a). Turvapaikkatutkinta siirtyy poliisilta maahanmuuttovirastolle 1.3.2016. Lehdistötiedote 29.2.2016. Haettu 6.10.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/turvapaikkatutkinta_siirtyy_poliisilta_maahanmuuttovirastolle_1_3_2016_66199

Maahanmuuttovirasto. (2016b). Humanitaarista suojelua ei myönnetä enää, uudet maalinjaukset Afganistanista, Irakista ja Somaliasta. Lehdistötiedote 17.5.2016. Haettu 1.11.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/humanitaarista_suojelua_ei_myonneta_ena_uudet_maalinjaukset_afganistanista_irakista_ja_somaliasta_67589

Maahanmuuttovirasto. (2016c). Irakilaisten turvapaikkapäätökset: Kielteisten osuus kasvanut. Lehdistötiedote 6.7.2016. Haettu 1.11.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/irakilaisten_turvapaikkapaatokset_kielteisten_osuus_kasvanut_68688

Maahanmuuttovirasto. (2016d). Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus. Haettu 14.11.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/tyonteko-oikeus

Maahanmuuttovirasto. (n.d.a). Turvapaikan hakeminen. Haettu 4.10.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/turvapaikka_ja_kansainv%C3%A4linen_suojelu

Maahanmuuttovirasto. (n.d.b). Oleskelulupa muulla perusteella. Haettu 4.10.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/oleskelulupa_muulla_perusteella

Maahanmuuttovirasto. (n.d.c). Tutkimatta jättäminen. Haettu 5.1.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely/tutkimatta_jattaminen

Mason, D. (n.d.). Social Circus in a Warzone. Teoksessa K. Kekäläinen (toim.) Studying Social Circus - Openings and Perspectives. Haettu 12.12.2016 osoitteesta http://www.uta.fi/cmt/index/Studying_Social_Circus.pdf

Migrant Men's Well-Being in Diversity. (2015). Young Migrant Men's Well-Being Index. Nuorten maahanmuuttajamiesten hyvinvointi. Empiirinen tutkimus seitsemässä Eurooppalaisessa maassa. Euroopan Unioni. Haettu 9.11.2016 osoitteesta http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/mimen/well-being_index_in_finnish.pdf

Nikander, P. (2010). Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa M. Hyvärinen (toim.), P. Nikander & J. Ruusuvaori *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 432–445.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Haettu 8.11.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Nuorisotutkimusseura ry. (n.d.). *Migrant Men's Well-Being in Diversity (2014–2015)*. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/mimen>

Nurmi-Matongo, E. (2014). "We are confused" – Turvapaikanhalijoina Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien kokemuksia kuntaan kotoutumisesta ja suomen kielen oppimisen merkityksestä. Opinnäytetyö Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 30.12.2016 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85381/Nurmi-Matongo_Emma.pdf?sequence=1

Oroza, V. (2007). Maahanmuuttaja yleislääkärin vastaanotolla. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 4/2007. Haettu 9.11.2016 osoitteesta http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/haku?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_lifecycle=0&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_p_frompage=uusinnumero&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo96296

Pakolaisneuvonta ry. (2016). 10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista. Haettu 9.11.2016 osoitteesta http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=90&lang=suo

Piitulainen, M. & Ritari, A. (2016). *Ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret. Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämisessä*. Pelastakaa Lapset ry. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto. Haettu 4.10.2016 osoitteesta https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaa-lapset/main/2016/09/21171750/Kokemustieto_kayttoon.pdf

Puska, P. (2010). Saatteeksi. Teoksessa P. Moisio, M. Vaarama & A. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*, 5–6. Haettu 11.1.2017 osoitteesta <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1>

Raijas, A. (2008). *Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen*. Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 110. Haettu 21.11.2016 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152397/Arjen_hyvinvointi_ja_mahdollisuudet_sen_mittaamiseen.pdf?sequence=1

Rajahonka, M. (2013). *Vuorovaikutuksessa vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus– caseja ja keinoja*. Selvitys. Kolmas lähde. Haettu 22.11.2016 osoitteesta <https://www.innokyla.fi/documents/859508/99cd497a-e7bc-4c11-bbac-c69200f1caa7>

Ruuskanen, P. T. & Savolainen, K. (2011). Kirjoittajat. Teoksessa P. T. Ruuskanen, K. Savolainen & M. Suonio (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. Kuopio: UNIpress Oy, 215.

Sisäministeriö. (n.d.a). Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. Haettu 3.10.2016 osoitteesta <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Sisäministeriö. (n.d.b). Maahanmuuttopolitiikka. Haettu 4.10.2016 osoitteesta <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Sisäministeriö. (n.d.c). Turvapaikanhakuprosessi. Haettu 4.10.2016 osoitteesta <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat/turvapaikanhakuprosessi>

Sisäministeriö. (n.d.d). Vapaaehtoinen paluu ja palauttaminen. Haettu 4.10.2016 osoitteesta https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat/vapaaehtoinen_paluu_ja_palauttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2016). *Kuntainfo: Kuntien on annettava turvapaikanhakijoille kiireelliset ja välttämättömät terveystalvelut*. Haettu 10.11.2016 osoitteesta http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kuntainfo-kuntien-on-annettava-turvapaikanhakijoille-kiireelliset-ja-valttamattomat-terveystalvelut

Sosiaalinen Sirkus -hanke 2009–2011. (n.d.). Sosiaalinen sirkus. Haettu 27.9.2016 osoitteesta <http://www.vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinsirkus/index.php?page=sosiaalinen-sirkus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015a). Turvapaikanhakijoiden mielenterveysoireet. Haettu 6.10.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen/turvapaikanhakijoiden-mielenterveysoireet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015b). Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. Haettu 10.11.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015c). Hyvinvoinnin mittaaminen. Haettu 16.11.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/hyvinvoinnin-mittaaminen>

Suomen Nuorisosirkusliitto. (2016a). Tervetuloa Taide in Action -blogiin! Blogijulkaisu 8.4.2016. Haettu 26.9.2016 osoitteesta <http://taideinaction.blogspot.fi/2016/04/tervetuloa-taide-in-action-blogiin.html>

Suomen Nuorisosirkusliitto. (2016b). *Sirkusleirillä Kanta-Hämeessä*. Haettu 2.12.2016 osoitteesta <http://taideinaction.blogspot.fi/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2016a). Turvapaikanhakijan terveys- ja sosiaalipalvelut. Haettu 10.11.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijan-terveys-ja-sosiaalipalvelut>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2016b). Keskeisiä käsitteitä. Haettu 14.11.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2016c). Hyvinvoinnin mittaaminen. Haettu 21.11.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/hyvinvoinnin-mittaaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (n.d.). Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen. Haettu 6.10.2016 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) (n.d.). Tutkivan teatterityön keskus. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. Haettu 27.9.2016 osoitteesta http://www.vaikuttavasirkus.fi/uploads/vaikuttava_sirkus_esite_netti.pdf

Haastattelut:

Laakkonen, R. (2016a). Kulttuurikeskus PiiPoon teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK) ja sosiaalisen sirkuksen ohjaaja.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Oletko 18-29-vuotias?

Nauhoitus päälle.

- Oletko ennen kokeillut sirkusta?
  - Miltä se tuntui? Mikä siinä tuntui...
- Mikä on ollut sirkustunneilla mukavinta?
  - Mikä siinä oli mukavaa?
- Oliko tunnilla jotain mistä et pitänyt?
  - Mikä siinä ei tuntunut mukavalta?
- Onko sirkus sinusta fyysistä / liikuntaa?
  - Mitä pidät muuten liikunnasta?
- Onko ryhmä ja ihmiset sinulle ennestään tuttuja?
- Minkälaista oli tehdä sirkusta yhdessä?
- Mitä arvelet teidän ryhmähengestä? (Onko ilmapiiri erilainen sirkustunnilla kuin asunnoilla?)
- Minkälainen olo/fiilis sinulla oli tunnilla?
- Mitä ajattelet siitä, että sirkusta tuodaan vastaanottokeskukseen?
  - Millainen merkitys sillä on sinulle?
- Kuinka sinusta ihmiset osallistuvat tällaiseen toimintaan? (jaksavatko/onko kiinnostusta osallistua?)
- Jos voisit muuttaa jotain sirkustunneissa, niin mitä se olisi?
- Saanko kysyä, millaista on elämä täällä --- vastaanottokeskuksessa? Voitko kuvailla minulle millaista elämäsi on täällä?
- Kuinka sinä voit nyt kun asut täällä?
- Mikä auttaisi sinua voimaan paremmin?

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖTUTKIMUKSEEN

Suostumus opinnäytetyötutkimukseen

Hei!

Nimeni on Eevaleena Taala ja opiskelen sosiaaliajaa Hämeen ammattikorkeakoulussa Hämeenlinnassa. Teen opinnäytetyötä Kulttuurikeskus PiiPoolle. Tutkin nuorten turvapaikanhakijamiesten hyvinvointia ja sirkustoimintaa. Haluaisin jutella kanssasi siitä mitä mieltä olet sirkustoiminnasta. Keskustelisin mielelläni myös arjestasi vastaanottokeskuksessa ja siitä, kuinka voit.

Osallistuminen opinnäytetyöhön on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Keskustelu äänitetään puhelimella ja kun opinnäytetyöni on valmis, äänite deletoidaan. Asiat joista juttelemme tulevat vain tutkimuskäyttöön. Nimesi, kansalaisuutesi ja vastaanottokeskuksen nimi eivät tule näkyviin. Näitä tietoja ei anneta ulkopuolisille. Sinua ja mielipiteitäsi ei voida tunnistaa valmiista työstä.

Haluan osallistua opinnäytetyöhön ja kertoa kokemuksistani vastaanottokeskuksessa ja sirkuksessa.

Aika ja paikka:

Allekirjoitus:

MUISTILISTA ENNEN HAASTATTELUA

Liite 3

Tutkimus on:

- Tällä kyselyllä yritän selvittää kuinka sirkus vaikuttaa turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin
- Kysymykseni koskee sirkustunteja ja elämää täällä --- vastaanottokeskuksessa
- En kysy kysymyksiä elämästäsi ennen Suomeen tuloa tai syitä miksi olet tullut Suomeen
- Anonyymi: tietoihin ei tule henkilötietoja, ainoastaan se, että osallistuja on 18–29-vuotias mies
- Vastaaminen on vapaaehtoista
- Sinun ole pakko vastata kysymyksiin, jos et halua
- Voit lähteä pois kesken kaiken, jos haluat
- Minä nauhoitan keskustelun puhelimellani, ettei minun tarvitse kirjoittaa vastauksia
- En luovuta äänitteitä kenellekään
- Kun olen saanut opinnäytetyöni valmiiksi, deletoin äänitteen
- Sopiiko tämä sinulle? Kirjallinen lupa.